

ŽIVLJENJE IN SVET

ZVLIN

Knjiga 9.

14

5. aprila

19 Ljubljana 31

Zivljenje in svet

Ilustrovana tedenska revija

Izhaja vsak petek in stane celoletno (dve knjigi) Din 80.—, polletno (ena knjiga) Din 40.—, trimesečno Din 20.—, mesečno Din 8.—, Posamezna številka Din 2.—.

Naročnina za inozemstvo: ITALIJA, trimesečno 8 lir, polletno 16 lir, celoletno 30 lir. — FRANCIJA, mesečno 4 franke. — ČESKOSLOVASKA, mesečno 6 kron. — AVSTRIJA, mesečno 1 šiling. — AMERIKA in ostalo inozemstvo letno 11½ dolarja.

Uredništvo in uprava v Ljubljani, Knafljeva ulica 5.

VSEBINA št. 14: Dr. V. Travner: François Villon. — Dr. Ivan Lah: V jutru vstajenja. — Rdeče šipe prepode muhe. — Pesti svet v kapljici vode. — Telesca manjša od elektronov. — Razvoj letalstva v sliki in besedi. — Richard Bagot: Slaba Velika noč. — Slike iz Svete dežele. — Ivan Počrčaj: Krivda Elija Piona (nadaljevanje). — Lepote in grozote planin. — Najmanjša opica. — Skrivnost žarkovja. — Brezžična zdravniška služba na morju. — »Boljša soba«. — Tedenski jedilni list. — Karikature. — »Druga stran«. — Uganke in zanke. — Humor v slikah.

„Druga stran“

Kako često je kriva družina moža ali žene, da ni harmonije v zakonu. Kako pogosto sta tega krivi — obe družini! Da vobče ne omenjamo primerov, ko vodi takšno zabavljanje in vmešavanje družin do ločitve. Nedavno je tožila mlada žena: »Obe družini sta krivi, da sem sama in da rase otrok brez očetovega nadzorstva. Žalostna obtožba!

Kadar se ženska omoži, misli, da bo našla razumevanje, zaupanje in vse dobro na drugi strani. Večinoma se vara. Kako naj se vendar čuti eno s celo množico ljudi, s nazori, ki jih dotlej morda ni poznala, s katerimi ni — kakor tudi ne s celo družino — rasla v skupnosti že od otroških let? Težko je sprijazniti se z nasprotnimi navadami, zlititi se z njimi v eno in si v skladu z njimi urediti življenje. Ni pa tudi mogoče zahtevati, da bi se družina strinjala z vsemi svojstvi in posebnostmi (ki jih ima vsak človek in ki so večinoma lastne celemu sorodstvenemu krogu) novega člana. Težko se je v vsem prilagoditi novemu sorodniku.

Človek bi potemtakem mislil, da ni izhoda in da so ta nesporazumljenja moža ali žene z družino žene ali moža neodvrtljiva nujnost. To je bridko spoznanje, ki ima le malo izjem! Tukaj je v prvi vrsti mišljeno stališče žene do moževe družine — toda tudi možu ni vedno dobrodošlo sorodstvo, ki se mu naloži z vsem, kar visi na njem. Saj tudi njega ne veže lastno bistvo z vsemi temi ljudmi, z njihovimi dobrimi svojstvi, njih napakami, njih posebnostmi in njih medsebojnimi podobnostmi. Kajti posameznik teh družinskih skupin

često obdrži bistvo celote. Vsi ali mnogo njih skupaj pa tvorijo zvišano predstavo skupnih sorodstvenih svojstev. In ne le te pomnožene enakosti postanejo mučne — temveč podobnosti z ženo, z možem, podobnosti v lastnostih in videzu dobe nekaj grenkega pridatka. Tako se zgodi, da človek nenadoma opazi nekaj neljubega, kar dotlej ni bil opazil ali kar je celo cenil.

Neka mlada žena je pokazala svoji teti, ki jo je obiskala nekaj mesecev po možitvi, novo stanovanje, razložila ji je vsak kos pohištva in razkazala poročna darila, kajpada tudi slike moževih sorodnikov. Dejala je: »Njegove sestre so zelo ljubeznive in tudi njegovi starši. Zares prijetna družina. Vse imam zelo rada.« Nakar se je teta nasmehnila in odvrnila: »Nikar mi ne pripoveduj tega, moževa rodbina je druga stran, ki jo človek nima vedno rad.«

Neki znani posredovalec zakonov je nekoč poudaril, da so zakoni, ki se sklenejo z njegovo pomočjo, brez izjeme srečni. Vzrok: nevesta in ženin, ki se čutita samotna ali pa ju pritiskajo gospodarske razmere, pričakujeta drug od drugega prav malo — in njuno pričakovanje se vedno izpolni v večji meri kakor sta mislila. Drugič: mož posreduje zakonske zveze vedno v istem družabnem krogu. Razni miljeji in razne stopnje naobrazbe niso ugodna tla za dober zakon. Posredovalec ima prav.

Drugemu vzroku se približuje tudi snov našega razgovora. Dva človeka moreta pač premostiti prepad, ki zija med njima, dve družini ne zmoreta tega. In če že pustimo

(Nadaljevanje na predzadnji strani)

ŽIVLJENJE IN SVET

STEV. 14.

LJUBLJANA, 5. APRILA 1931.

KNJIGA 9.

Elo Justin: »Novo življenje« (lesorez)

Dr. Vl. Travner

François Villon

K 500 letnici njegovega rojstva

Francoski narod praznuje letos važno in zanimivo 500 letnico. Istega leta, ko je umrla v Rouenu na gmadi zaradi bogokletstva in čarovništva svetnica in rešiteljica svoje domovine Devica Orleanska, se je rodil v Parizu eden najodličnejših francoskih pesnikov in kralj potepuhov — François Villon.

Samo 15. stoletje je moglo roditi tako čudovitega moža, ki je združeval v sebi vsa nasprotja. To stoletje je doba prehoda, v kateri živi še vedno duh srednjeveške mistike in askeze in ko se obenem že pojavljajo novodobne ideje renesanse in humanizma. Še mnogo bolj kot današnji čas je bilo 15. stoletje čas ekstremov, ko so se družili čudovita svetost in greh, napredek in praznoverstvo, viteštvo in nizka zahrbtnost. Ta duh dotikajočih se kontrastov se zrcali v cerkvi, v politiki, v gospodarstvu, v znanstvu, skratka v vsem javnem in zasebnem življenju, pred vsem pa v slovstvu, ki je najvernejše ogledalo vsakokratne kulture. Glavni zastopnik tedanjega francoskega in svetovnega slovstva pa je Villon.

O njegovem burnem in neobičajnem življenju vemo malo. Skoraj edini viri za njegovo biografijo so njegova dela in ohranjeni kazenski spisi.

François Montcorbier — to je prvotno pesnikovo ime — je bil otrok proletarcev in proletarec je ostal sam vse živne dni. Študiral je v Parizu, nazadnje (od 1452) na vseučilišču (faculté des Arts). Zato se imenuje sam večkrat »écolier« t. j. dijak. Toda knjige in učenost mu nisu ugajale. To prizna Villon sam, ko pravi:¹

O Bog, če bi se kaj učil
v mladosti svoje divjih dneh,
če dobre šege bi gojil,
bi hišo, topel kot imel.

Pa kaj — iz šole sem ušel
kot deček slab to mnog stori.
Ko pisati sem to začel,
skor počilo srce bi mi.

Že kot dijak je bil skrajno lahkomišel in je izvršil par manjših tatvin. Sredi 1454 je usmrtil v silobranu duhovnika Filipa Sermoisa in moral je zaradi tega zapustiti Pariz. Kje je živel potem, ni znano. Vrnil se je nazaj v začetku 1456. Toda še istega leta je izvršil v družbi par malopridnih tovarišev drzen vlom v Collège de Navarre in ukradel 500 zlatnikov. To je bil po tedanjih pravnih nazorih mnogo hujši zločin kakor uboj. Saj so bili poboji in pretepi takrat na dnevnem redu. Posrečilo pa se mu je, da je pravočasno ušel.

Ker vlomilci takrat še niso bili znani, je v svrhu alibi-dokaza spisal svojo prvo nam znano pesnitev »Lais«, kjer opravičuje svoj beg z nesrečno ljubeznijo. Poslavlja se tudi od svojih številnih prijateljev in sovražnikov, katerim zapušča »dragocene« spomine: temu umazane plestice, ki jih je zastavil v neki beznici, drugemu dve pravdi, »da se preveč ne odebeli« itd. Ta alibi-dokaz pa se mu ni posrečil, ker ga je kmalu nato izdal neki tovariš, ki je bil pri tatvini udeležen. Tako se je moral »povre escolier Francoys« več let potikati od kraja do kraja, deloma kot potepuh, deloma kot potujoč pevec. Natančnejši podatki niso znani. Gotovo je le, da je bil v tem času na dvoru vojvode Karla Orleanskega v Bloisu. Ta vojvoda se je 1440 vrnil iz 25 letnega

ujetništva na Angleškem, pisal in pel na svojem dvoru sijajne zaljubljene balade in zbiral okoli sebe svoje tovariše pesnike. V tem času je spisal Villon več balad, pa tudi pesmi v žargonu, ki so bile namenjene potepuhom in tatovom.

François Villon (vrezal v les po lesorezu v 9. Hanotaux Histoire 12 E. Justin)

Da njegovo življenje ni bilo neomadeževano, dokazuje dejstvo, da je bil nekaj časa v ječi vojvode. Bil je sicer kmalu pomiloščen, toda že 1461 je prišel zopet v zapore v Meung-sur-Loir, kjer ga je zaprl orleanski škof Thibaut d' Aussigny

dozdevno zaradi tatvine. Villon pripoveduje sam, kako so mu obrili glavo, ga ukovali v težke verige, mu dajali pičlo hrano in se bridko pritožuje o krutosti škofa in njegovih uslužbencev. Medtem (oktobra 1461) je zasedel prestol Ludvik XI., ki je pomilostil nesrečnika pesnika. Znova se je začelo bohemsko življenje. Po kratkem bivanju v Moulinsu se je podal v pariška predmestja, kjer se je družil — pozabljen od svojih nekdanjih znancev — s tatovi, potepuhi in vlačugami. V baladi »Margot« pravi o sebi:

Nečistnik sem, vlačuga mi sledi.
Kdo boljši je? Vsak h drugemu hiti.
Vredna enako sva kot slabi miš in mačka.
Smrad ljubiva in nama smrad sledi;
beživa pred častjo, pred nama čast beži.

Sam prizna, da se je naučil tu zaničevati zakone in moralo in da je mojster potepuhov. Edini resnični prijatelj in dobrotnik mu je bil v tem času kaplan v Saint-Benoit-le Bétourné Viljem de Villon. Iz hvaležnosti je prevzel pesnik odslej tudi njegovo ime. Pustolovsko življenje, trpljenje v ječah, revščina in bolezní so kmalu izčrpale Villonu življenjske sile. S 30 leti je bil že starec. Čutil je, da ga vabi smrt, četudi bi še rad živel.

Pod temi vtisi je nastalo njegovo glavno in obširnejše delo »Testament«², ki obsega 183 kitic, 16 balad in 3 krožke (rondeaux) s skupno nad 2000 stihí. To je nekaka očitna spoved, kjer opisuje »povre Villon« z občudovanja vredno odkritosrčnostjo vse svoje številne zmote in zablode in svojo žalostno usodo. Ob enem odkriva vse misli in čuvstva, ki so napolnjevala njegovo dušo. Njegovo pripovedovanje je često resno in melanholično, često polno ironije in cinizma, večkrat pa tudi veselo razigrano in polno humorja. Mestoma je tudi sentimentalno, poln ljubkosti in nežnosti. Skratka: Villon se kaže povsod takšnega, kakršen je bil. Nič ni tujega, nič izumetničenega.

Obširno pripoveduje o svojih neštetih ljubicah, kakor o Marion la Peutarde, ki mu je pela zabavljive pesmi, o Marion d' Idolle in Jehane de Bretagne, ki sta imeli v najemu zakotno beznico, o Margot, kateri je posvetil posebno balado, o Macée d' Orleans, o Jaquelline, o Perette itd., predvsem pa o »damoiselle« Rose, tej trdosrčni kokoti, ki se mu je nešteto-krat rogala in ki jo je Villon kljub temu

bolj ljubil, kakor vse druge. Ljubezen mu je potrebna bolj kot hrana in brez nje ne more živeti.

»Žensko telo tako je nežno
gladko, milo in dragoceno...«

Spominja se tudi svojih tovarišev, nekdanjih »vljudnih ljubimcev«: nekateri so že mrtvi in trdi, drugi so — hvala Bogu — veliki gospodje, mnogi pa so — kakor on — nagi berači, ki vidijo kruh le v izložbah. Jehanu Cotartu posveča posebno vsebinsko in oblikovno dovršeno balado.

Obširno se bavi seveda s svojo bedo. Ker je proletarec, nima simpatij za trgovce, ki brezskrbno uživajo nakopičeno bogastvo, za finančnike in spekulante. Pogosto je njegova sodba trda, ker ve, da mu nihče ne privoščiti niti beliča.

Prav tako zasmehuje prevzete, skope, omejene in krute sodnike in sodne nameščence svojega časa, ki jih je iz lastne bogate izkušnje natanko poznal. Ne zakriva svojih pregreh, četudi večkrat nanje le namigava. Dobro pa ve — kakor pravi sam, — da je razlika med razbojnikom Diomedom in Aleksandrom Velikim samo ta, da je slednji izvrševal svojo obrt »na debelo«. Pozabiti ne smemo tudi, da je živel Villon v času, ko je divjala na francoskih tleh stoletna vojna med Angleži in Francozi in ko so bili zločini na dnevnem redu.

Njegova filozofija je, da je naše življenje ničevno. Zato se smeji, četudi pogosto med solzami. V bridkosti tega življenja išče tolažbo v veri. Trdo veruje v božjo dobroto in previdnost in s ponižnim srcem slavi mogočno »Gospo nebes, kraljico zemlje«, ki jo prosi, da ga vzame nekoč med svoje izvoljence. Ti nežni, ljubki stihovi so pravi biseri nabožne poezije.

Mestoma so njegova dela težko umljiiva, pa ne zaradi jezika, ki se v teku stoletij ni bistveno izpremenil, temveč ker mora čitatelj natančno poznati vse tedanje življenjske razmere.

Villon je eden najoriginalnejših in najgenialnejših mož francoskega in morda svetovnega slovstva, ker črpa samo iz globočin svojega srca in ker ne pozna niti sramu niti strahu. Obenem je sijajni mojster jezika in pesniških oblik

ter eden prvih reprezentantov galske duhovitosti.

Bridka usoda pa ga je še nadalje zasledovala. Konec 1462 se je udeležil nekega prepira, kjer je bil ranjen neki papežev notar. Zaradi tega zločina ga je obsodilo sodišče, »da bo zadavljen in obešen na vešala Pariza«. Villon je zrl smrti neposredno v obraz in čutil njen ledeni objem. Pod tem silovitim vtisom je nastala pesem »Obešenci«, ki spada po svoji vsebini in obliki med najsijajnejša dela francoskega duha. V tej grandiozni viziji zre pesnik usodo nesrečnikov, katerim je neizprosni zakon odrekel pravico do življenja. Trupla obešencev vise na vislicah. Meso, kateremu so ti nesrečniki nekoč preveč služili, trohni in razpada v solncu in dežju. Srake in krokarji kljujejo oči. Slednjic vise na vešalah okostnjaki, s katerimi poigrava veter. Kmalu postanejo kosti prah in pepel... In duše? Devica Marija jih je obvarovala pred peklenkim ognjem ter jim izprosila pri Bogu večni mir in pokoj. Obenem se obrača pesnik v imenu vseh obsojencev na vse ljudi, proseč jih usmiljenja.

Bratje ljudje, ki boste za nami,
src ne imejte trdih za nas,
ker če vi boste usmiljeni z nami,
Bog tudi milost imel bo za vas.

Vsaka kitica pa se konča z opominom:
Toda prosite Boga, da vsem nam oprost!

Ta pesem je rešila Villonu življenje. V začetku 1463 ga je parlament pomilostil tako, da je izpremenil smrtno kazen »z ozirom na slabo življenje Villona« v 10 letni izgon iz Pariza in okolice. Villon se je zahvalil v daljši pesmi sodnikom za izkazano milost in nato zapustil Pariz. Njegova nadaljnja usoda ni znana. Domnevno je umrl okoli 1488 — na morišču ali v miru, kdo ve? 1489 so izšle njegove zbrane pesmi, ki so se narodu silno priljubile. Do 1542 je bilo že 27 izdaj. Med njimi zavzema prvo mesto izdaja, ki jo je priskrbel pesnik Clément Marot na povelje kralja Franca I.

Umevno je, da je Villonov genij silno vplival na poznejše francosko slovstvo. Njegov glavni naslednik je bil François Rabelais (1483—1553). Njegov vpliv se pozna še stoletja pozneje. Spomin nanj pa bo živel, dokler bodo človeška srca plamenela za božanski dar prave poezije.

Pa tudi ljudska domišljija se je kmalu

polastila tega čudovitega moža. Saj je bil Villon pravi sin preprostega naroda. Njegovo življenje je bilo tako neobičajno, kakor je bilo usojeno le malokateremu drugemu pesniku. Tako je postal Villon kmalu legendarna oseba. Posebno razširjena je bila pripovedka, da si je geniaini pesnik in potepuh osvojil srce nečakinje kralja Ludvika XI. Katarine, ki je postala slednjč njegova žena. Ta motiv se je uporabil tudi v slovstvu in v umetnosti. To je n. pr. vsebina opere A. K. Adama »Si j' etais roi«. V najnovejšem času se ga je polastila tudi filmska umetnost.

Villon je namreč glavni junak znanega filma »Kralj vagabundov«.

¹ Prevodi so posneti po Bédier-Hazardovi Histoire de la littérature française illustrée I. zv., str. 110—117.

² Le grand testament de Villon et le petit, son codicille, le jargon et ses ballades.

Dr. I v a n L a h

V jutru vstajenja

Stražo imate danes po polnoči vlt

>Jaz?<

>Da.<

Ze sem hotel vprašati, zakaj, ko sem se spomnil, da vojaščina tega vprašanja ne pozna.

V tem hipu sem spoznal, da ni bila uslišana moja prošnja, ki sem jo nekoč mimogrede poslal v nebesa: da bi mi ne bilo dano stražiti v dveh nočeh: v sveti noči in na veliko soboto pred vstajenjem. Toda v tistih viharjih časih, ko so milijoni trpečih, stradajočih in umirajočih pošiljali svoje prošnje v nebesa, je bilo skoraj krivično pričakovati, da se bo Bog brigal za tako malenkost, kakor je straža v noči. Saj je moralo ostati toliko nujnejših in važnejših prošelj neizpolnjenih.

Stopil sem na dvorišče in se ozrl po nebu. Na vzhodu je vstajal mesec nad rusko-poljsko pokrajino, blede mesečina se je razlivala nad meglenimi holmi in ravninami daleč tja do temnih obronkov, kjer je bila fronta.

>Prav za prav bi bilo najbolje, da ne grem spat...<

Toda do polnoči je bilo še daleč. Vzel sem puško in odšel na stražnico. Nekaj vojakov se je valjalo na umazanih deskah, dvoje jih je smrčalo v trudnem spanju, težak, smrdljiv zrak je polnil vso zatohlo sobo. Stegnil sem se na klop in zadremal. V polsanjah sem se spominjal doma. Na veliko soboto

so zazvonili zvonovi mogočno radostno, po vasi so hitela praznje oblečena dekleta z jerbasi na glavah, beli prtji so frfotali v vetru; ko so se vračale gručema iz cerkve, so bile kakor pisanice, ki so se raztrkljale iz peharja. Otroci so čakali nestrpno na domačih pragih in čez čas so se pojavili na vasi s prvimi piruhi v rokah. Sami niso vedeli, kam bi od veselja, dokler niso začeli trkati ali sekati in piruh za piruhom je šel v nič. Zvečer je bilo po vsej vasi slavnostno tiho, vse hiše so se svetile v prazniški beloti, dokler jih ni zagrnila visoka noč, polna vznesenega pričakovanja. Komaj je vas trdno zaspala, že so se začeli prvi koraki zgodnjih vernikov, ki so hoteli biti prvi v cerkvi pri božjem grobu, da si zaslužijo ime »kleofa«.

>Auf!<

Trda roka me je zbudila iz lepih sanj, korporal je nekaj godrnjal, pogledal sem na uro; bila je dvanajst.

Vzel sem puško in odšel na prosto. Sveži nočni zrak me je poživil; zunaj je bila jasna noč, z milijoni zvezd, svetla, visoka. Noč pred vstajenjem.

Nisem se več pritoževal, da ni bila uslišana moja prošnja; lepše je tu nego tam v zatohli sobi.

Velika vojašnica, ki je bila prej dom ruskih kozakov, je bila ograjena, samo na nekaj mestih je bila ograja podrtá, ker so jo bili razrušili topovi. Straža

je bila potrebna zaradi vojakov, da ni-
so uhajali v bližnje mesto.

Ob vzhodni strani vojašnice je bilo
nekaj ruskih grobov, ki so ležali tam
pozabljeni in zaraščeni, zaznamovani z
lesenimi križi, na katerih so se komaj
še poznala imena onih, ki so padli pred
letom, ko se je ruska armada umikala.
Obstal sem pred njimi in se zamislil.
Bog ve, odkod jih je zanesla sem pot,
in tam nekje daleč trepeče danes srce
v mislih nanje, ko se slavi svetli praz-
nik Kristova voskresenja. In danes
zjutraj bo ljubeča mati v duhu iskala
sina, da ga poljubi za velikonočni po-
zdrav: Hristos voskrese! Dolgo sem

stal tako in premišljal, ali imam kako
dolžnost do njih, do teh bratov, ki so
padli v boju za mojo svobodo ali mo-
rem kaj storiti zanje, ki so zakopani v
lastni zemlji pod tujo oblastjo. Ali je
dovolj tih spomin?...

In kakor da se je dvoje temnih senc
dvignilo iznad grobov, sklonili sta se
druga k drugi kakor v bratovski ob-
jem:

>Hristos voskrese.<

>Vo istinje voskrese<, sem zašepet-
tal in glas mi je zastal. Nočna tišina
je bila ubijajoča Daleč na okrog, kar
je neslo oko, sama prostrana gluha po-
krajina, brez glasu življenja, kakor po-
kopana v neskončnem grobu, hladna in
brežčutna, kakor da ne sanja o vstaje-
nju. In vendar, ali ne prihaja od nekod
daljno zvonjenje... Ali so to zvonovi?
Na vzhodu se je jelo svitati Daleč da-
leč se je pokazal rdeč pas nad ravnino,
kakor da je hotel ločiti zemljo od ne-
ba. Krvavoognjeno žarenje se je raz-
livalo nad obronki in obrobilo ob-
zorje, kakor da je onstran teh temnih
daljav že svetel dan, slavnosten praz-
nik, ki ga slave milijoni, dočim mi ča-
kamo tu v neskončni poltemi in ne po-
znamo več praznikov. Kakor črna
brezdušna plast je ležala na zapadu
Evropa, rdeče reke krvi so tekle pre-
ko nje in milijoni so se gnetli in po-
tapljali v njih.

Stopil sem v kot k ograji in se oziral
proti vzhodu, da čim prej zagledam
svit velikonočnega jutra, velikega
praznika, ki ga bodo praznovali ljudje
to in onstran železne fronte, polni
upov in pričakovanja. Zdelo se mi je,
da vidim pred seboj svet, poln muk in
solz, do tal so upognjena telesa spo-
kornikov, ki se zbirajo v neskončno
procesijo: niti zvonovi ne pojo kakor
nekdaj, niti pesmi ne done, niti ban-
dera ne plapolajo v rajskem veselju,
kakor prejšnje čase. Strašen greh leži
nad vsem in mori duše, odrešenja žel-
ne. Kakor da doni iz zemlje obupen
klic: O Bog, zakaj si nas zapustil?...

A na nebu so migljale zvezde tako
čisto in mirno kakor vselej ob jutru
vstajenja in kot da so nebeške višave
odmevale: Vi ste njega zapustili...
Od onih temnih gozdov, kjer se je vila
fronta, se je začulo zamolklo grme-
nje...

Naenkrat sem začul korake. Bližali
sta se dve ženski postavi. Kaj ženski?
Saj vendar ni v vsej vojašnici niti ene
ženske. In vendar: oni dve prihajate
od vojašnice sem. Spomnil sem se, da
je pravil nekdo, da je obiskala polkov-
nika njegova nečakinja. Polkovnik je
bil Poljak. Ostal sem na svojem mestu
in skušal razrešiti uganko, kam sta
namenjeni. Bližali sta se tiho, držeči

se za roke. Bili sta elegantno oblečeni gospodični; eno iz njih je pokrival črn pajčolan. Približali sta se grobovom. V svitu prvega jutra sem mogel različno spoznati njiju obraza. Stopili sta med grobove.

»Tu.« je rekla prva svoji tovarišici s črno kopreno. Govorila je ruski.

»Kolja!« je vzkliknila druga in padla ob grobu na kolena. »Kolja! Tu ležiš? Moj Kolja!« Zaihtela je pretresljivo in spustila šopek rož na grob.

»Kolja! Hristos voskrese! Kolja, ali pomniš?...« Jok ji je zastavil besede.

Njena tovarišica je stala molče poleg nje in si z robcem brisala solze.

»Kolja, jaz sem tu... pri tebi, Kolja!...«

Rahljala je z onemoglo roko trdo prst po grobu, sklonila se prav do groba in ga poljubila.

»Hristos voskrese!...«

Nem in gluh je ležal grob v senci vojašnice. Mrtev grob med grobovi. Ljubezen ga je prišla obiskat, kakor lučka plapola na njem, grob molči, kakor noč okoli nas. Kje je Kolja, tisti Kolja, ki je bil morebiti lep, mlad oficir in se je moral ločiti od ljubečega srca in zdaj je tu njegov zapuščen grob?...

»Pojdiva«, je šepnila prva in dvignila svojo tovarišico s tal. Še sta stali nekaj časa naslonjeni druga na drugo. Jutro vstajenja je zažarelo od vzhoda. Tiho sta izginili dve temni senci ob zidu vojašnice...

Stal sem še dolgo ob ograji in gledal na Koljev grob, kjer so se v jutranjem svitu čim dalje bolj blestele rdeče rože.

Jutro vstajenja.

Pozneje se mi je razodela vsa skrivnost. Bili sta sošolki v nekem tujem internatu. Ena je bila Poljakinja, druga Rusinja. Ko je nastala vojna, sta se ločili. Obe sta odšli domov. Vojna je divjala že dve leti; Kolja je padel in tuja vojska je zasedla Poljsko. Polkovnik je dovolil nečakinji, da ga obišče in ona je povabila prijateljico; vedela je, da je tu Koljin grob...

Zasijal je dan. Vse, kar se je zgodilo v noči, je prešlo, kakor sen. A v mojem srcu je bilo prazniško veselo, velikonočno: videl sem dve ljubezni, združeni na grobu, ko se je svitalo jutro vstajenja.

Rdeče šipe prepede muhe

Uspešno sredstvo za ubranitev muh je rumena ali rdeča svetloba, kakor je pokazal poskus, ki ga je na spodbudo profesorja Newsteada napravilo neko angleško steklarsko podjetje. Pri večjem številu zaporedoma ležečih prostorov so vdelali v okna različnobarvna stekla. Nekatera okna so imela navadne bele, druga pa zelene, modre, rumene in rdeče šipe. Muhe so se nabrale predvsem v sobi z brezbarvnim (belim) steklom. V modri, zeleni in beli svetlobi so se zadržale nevtralne, dočim so iz prostorov z rdečimi in rumenimi okni skoraj popolnoma izginile. Ta pojav si razlagajo na ta način, da utegne biti mušje oko občutljivo za rumene in rdeče žarke, tako da se vidi mrčesu v prostorih s tako svetlobo popolnoma temno in se ne more spreletavati.

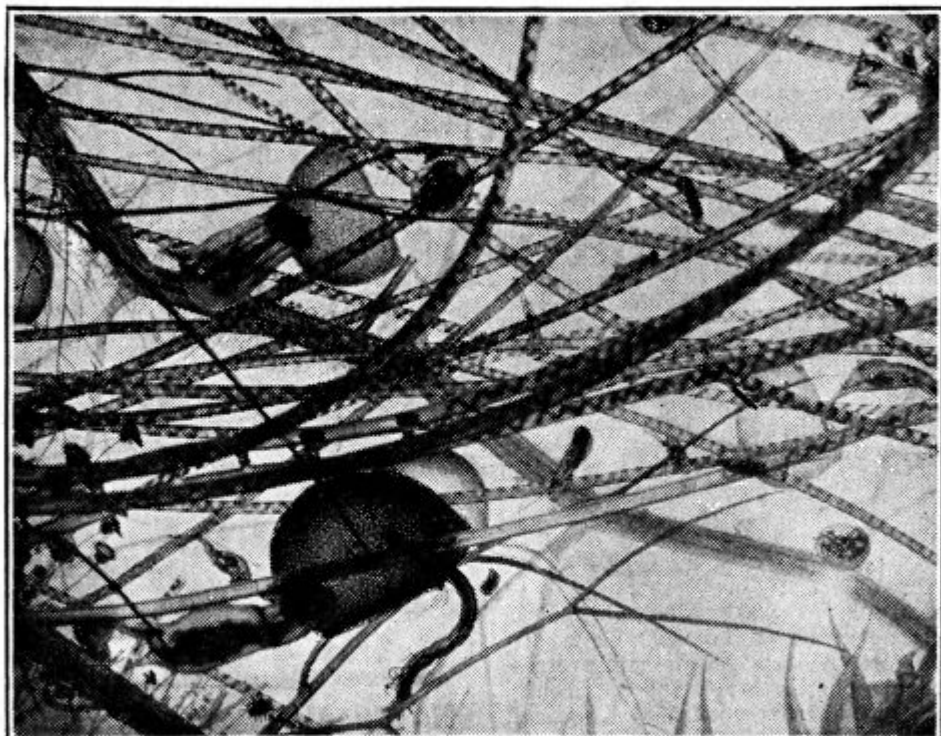

Pestri svet v kapljici vode

Drobni svet mikrokosmosa, ki skriva v sebi tolike tajne, se nam odpre šele pod objektivom drobnogleda, ki razgali pestro življenje v kapljici umazane vode iz mlakuže. Pod mikroskopom se nam vidi vodna kapljica vode tisočkrat večja,

jo in lahko jih opazujemo, kako zvižčno zalezujejo plen. To je borba za golo življenje. Odkrita borba, zakaj tukaj ni ničesar utajenega, vse se vrši javno, brez hlinjenja.

V tem brezkončnem boju se tudi rastline udeležujejo roparskih pohodov. Po-

Skrivnostni »pragozde«, ki ga kaže slika, ni nič drugega kakor resničen fotografski posnetek kaplje kalne vode iz ribnika, kakor jo vidimo pod drobnogledom

da z lahkoto opazujemo, kako polje v njej svojevrstno življenje.

Slika, ki se nudi začudenim očem, nalikuje fino razčlenjeni umetnini, ki bi jo težko ponaredil celo z bogato fantazijo obdarjeni steklar. Pogled nam blodi po pragozdu skrivenčenih, nežnih, skoro prozornih rastlimic, ki je obljuden od prav tako brezbarvnih živalic. Kaj čudna bitja so to. Včasih nalikujejo cvetnim čašam, pripetim na fina vlakna, a imajo vendar vse posebnosti nizkih živalskih vrst. Včasih pa se ta bitja premika-

glejmo samo onole rastlinico, ki v jugah razprostira svoje migitalke na vse strani. Na nekaterih bilkah ji vise nekakšni mehurčki, v velikosti bučikine glavice. Ti nedolžni mehurčki so zavratne pasti. Na spodnjem delu nekoliko ploščatega mehurčka so namreč majhni nedolžni trnčki, na katere se rade vsedajo vsakovrstne živalice; tem rajši, ker so trneci poraščeni z drobcenimi algami, ki jim služijo za hrano. Najpogostejši obiskovalci so kolesčkarji (rotatorije), ki jih prebiva kakih 33 vrst v

pragozdu vodne kapljice. Če pride taka živalica po trnu preblizu pasti, zdrsi po strmi, spolzki drči do nekega poklopca, ki se mahoma odpre in pogoltno živalico. Upiranje ne pomaga nič, ker je past odznotraj opremljena s kaveljci, ki pri vsaki kretnji vlečejo živalco še globlje v žrelo. Celo ličinke majhnih žuželk utegnejo priti v ta zapor, če se sučejo preblizu zavratne pasti. In vendar pri tem požeruhu ne gre za žival, marveč za rastlino, ker mu manjkajo vsakršna prebavila. Plen se ne prebavi temveč čisto prirodno razpade, nastale sokove pa posrkajo rastlinske stanice. Rotatorije, ki veljajo v tem majcnem svetu za višek stvarstva, so navzlic svoji neznatnosti prav dobro organizirana bitja. So vretenaste oblike in imajo na spodnjem koncu celo nekakšno nogo, z dvema prstoma. Na glavi, oziroma v okolihu ramen pa imajo včasih po dva venca gibljivih migitalk. Te vejice neprestano krožijo in odtod tudi ime živalic. Dolgo časa so mislili, da je v teh živalcah priroda dejanski ustvarila nekaka živa, krožeča kolesca. Toda pozneje se je izkazalo, da se vrte samo migitalk okoli mirujočega telesca, da ne gre tedaj za nekak praosnutek kolesa, ki je čisto samonikla iznajdba človeka in mu priroda v tem pogledu ne more odrehati prvenstva.

Krožeče gibanje migitalk povzroča vodni vrtinec, čigar sesalna moč potegne v vedno odprto žrelo vse, kar pride živalici preblizu. Iz žrela pride hrana v želodec, kjer se predela, ostanki se pa izmečejo skozi kratko črevo ali pa skozi žrelo spet na prosto. Za življenjsko stopnjo kolesčkarjev je značilno, da imajo že nekakšno živčevje in celo majhne možgane, ki so v zvezi z drugimi organi, ter da imajo vrh tega celo primitivno oko, nekakšen rdeč madež pigmenta, ki reagira na svetlobo. Že celo mišice imajo te živalice, zakaj nekatere vidimo plezati po deblih pragozda, pri čemer se premikajo kakor gosonice, dočim se nekatere mečejo na plen kakor divje zveri, druge pa spet plavajo, pri čemer jim služijo z vejicami poraščeni uhliji kot krmila.

Glede na razmnoževanje so kolesčkarji podobni listnim ušem. Deviški kolesčkar spravi iz neoplojenih jajčec let-

no na svet po več generacij samic. Ne katere vrste odlagajo jajčeca na rastlincah, druge pa jih izvale v lastnih telesih, ki so potem čisto polna samega naraščaja. Ko se jame bližati zima, pridejo na svet pritlikavi samci, ki nimajo niti grizal niti prebavnih organov. Brez smotra blodijo po vodi okrog, njih življenje traja samo nekaj ur. Nekaterim uspe, da se med tem sparijo samicami, ki potem ležejo rodovitna jajčeca, katera lahko prežive zimo. Navzlic tem razmeroma kompliciranim življenjskim pojavom pa so nekatere vrste teh živalic povsem podobne rastlinam. Priraščene na bilja tvorijo kolonije, ki so prav slične nageljnovemu cvetu. Rotatorije izločajo tudi neko sluzasto tekočino, ki jo oblikujejo v drobne kepice, katere grmadijo drugo vrh druge, dokler ne nastane nekakšna cevi podobna zgradba: domovanje novega zaroda, ki pozneje tudi sam zgradi sličen cevast izrastek. Na ta način nastanejo nekakšne grmičevju podobne zgradbe, ki bi jih lahko imenovali sladkovodne korale.

One, zvončkom podobne stvore, nasajene na tankih betvah, ki stegujejo svoja z vejicami poraščena žrela na vse strani, bi lahko smatrali za živalce; sodeč po žrelih in vejicah, ki nenehoma krožijo, tvoreč vodne vrtince, s katerimi si dovajajo hrano kakor rotatorije. Če pa se hočemo te cvetne čašice dotakniti, se izogne neljubi prijaznosti na ta način, da zvije betev v spirale, ki jo mahoma potegnemo vkup. In vendar ta stvor ni živalca marveč rastlina.

Med rastlinice spada tudi vitka spirogira, ki je dobila ime po spiralnih nizih klorofila (listnatega zelenila), ki se v nepretrgani črti vlečejo od stanice do stanice. Čeprav rastlinica, ima to bitje celo svojo ljubezensko življenje. Ako se dotikata dve stanici različnih vlakenc, tedaj se med njima napravi nekakšen mostič in po dve in dve stanici se zlijeta druga z drugo. Kromatorfor ene stanice preide po kanalu v drugo. Tako nastane ovalno telesce, ki se po združitvi staničnih jeder razvije v klico, iz katere zraste nova rastlinica.

Posebno zanimiva bitja našega mikrokosmosa so pa kolonije protozoov, ki počasi plavajo po vodi sem ter tja. Te tvorijo državo v državi, ki je pa v res-

nici komaj tako velika, kakor glava bučike. Vsa kolonija, ki ima obliko kroglice, je pikčasto zelene barve in vsaka pičica je samostojen protozoon; enostanična praživina. Skozi prozorni okrov te kolonije pa se vidijo v notranjščini še druge živi. To so nekakšni sorodniki rotatorij, ki trajno živijo znotraj kroglice in se hranijo od naraščajajočih protozov. Potomstvo teh rotatorij pa od časa do časa prodre iz ječe na svobodo in se zavrti v kako drugo, sosedno kroglico, ki še ni »preobljudena«.

V primeru, da bi se voda, v kateri živi ta komplicirani svet, posušila, bi od vsega veličastva ostalo samo zrnce zelenkastega prahu, ki pa lahko postane izvor novega, prav tako pestrega sveta, če mu je usoda mila, da ga veter zanesse iznova v mlakužo.

Telesa manjša od elektronov

Človeku ni prav lahko, zamisliti se v teorijo in bistvo elektronov, ki so se smatrali doslej za prasestavne delce materije in ki tvorijo v več ali manj zamotanih planetnih sistemih posamezne atome, do katerih se se dajo razkrajati snovi s pomočjo primernih kemičnih postopkov. Zdi se pa, da je bil ves trud, ki ga je imela znanost z elektronsko teorijo, zaman. S pomočjo elektronske teorije se namreč niso dali razjasniti vsi fizikalni in kemični pojavi in zato sedaj preudarjajo, če ne bi kazalo, da si mislimo materijo razdeljivo v še manjše delce. Nova teorija, ki jo je zasnoval sir Joseph J. Thomson, eden pionirjev nauka o sestavi materije, deli elektrone in jedra ali protone, okrog katerih krožijo elektroni kakor planeti okrog sonca, v subelektrone odnosno v subprotone. Ti delci so v primeru z elektroni tako majhni, kakor peščena zrnca napram zemeljski obl. Elektroni pa po novi teoriji nimajo več značaja telesc, marveč se smatrajo za valove onih najmanjših materialnih delcev, kar se dobro ujema z nekaterimi novjšimi opazovanji, kjer se elektroni dejanski izražajo kakor valovanje.

RAZVOJ LETALSTVA

Brata Wrighta sta izvršila kot prva človeka trajne polete v aeroplanu na motorni pogon in tako uresničila človekovo vekovno željo, da bi mogel leteti. Toda brez zgleda in dognanj inženjerja Lilienthala, ki je bil takisto slaven pionir letalstva, bi najbrže nikoli ne bila dosegla tega uspeha.

Lilienthal, po rodu Nemec, se je proslavil s svojimi uspehi v jadralnem letanju. Se ded se je navdušil za letalske probleme in si napravil umetna krila. L. 1891. je Lilienthal zgradil svoje prvo jadralno letalo — leseno ogrodje, prevlečeno z močno tkanino. Izprva skakal v zrak z nekakšne skakalnice, nato se je zaganjal z gričev, tako da je še nekaj časa držal po zraku. Njegovi poleti so pomenili za isti čas presenetljive uspehe, a so zbudili v Nemškem le malo zanimanja, če izvzamemo njegove najbližje prijatelje.

Rihard Bagot

Slaba Velika noč

(Nadaljevanje)

ahni vetrič malega travna je pihal po gričih in doleh v Romani, prinašaje s seboj cvetlični vonj in pritrkavanje zvonov, ki so si odgovarjali od enega zvonika do drugega skozi planjavo ter oznanjali, da je konec trpljenja in smrti, da je Krist oboje premagal. »Zvonovi so se vrnili!« je govoril vsakdo sosedu in da bi pozdravil veselo novico, je v nasmešku dodal: »Veselo Veliko noč«.

Dva moža, dva kmeta, ki sta se bila zadala na pristavi v dolini pod Montecchijem, sta na Veliko soboto pod noč pokojno korakala proti vasi, ko je eden njiju mahoma obstal in s prstom pokazal drugemu postavo, zleknjeno vzdolž nizkega zidu ob ozki poti.

»Tamle pa leži nekdo, ki je že praznikoval. Stavim, da je naš Čeko. Ta mrcina!« je dejal in skomignil z ramo.

Ko pa sta se bolj približala, sta opazila, da to ni Čeko, marveč ženska, ki je ležala na obrazu in imela roke prekrižane. Ob njenem boku pa je bila na bellem cestnem prahu okrogla, temna maringa.

Možaka sta se spogledala in eden njiju se je pokrižal.

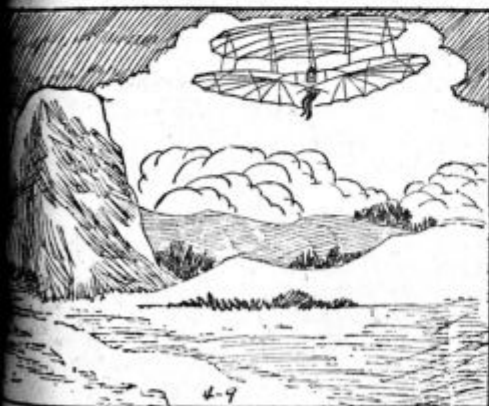
»Hej, hej!« je zaklical drugi. Toda glas mu je zvenel nekam prisiljeno, nenaravno.

Ženska, zleknjena ob potu, se ni gnila. Samo slavček je v bližnjem grmu pretrgal molk in zažgoel.

Sklonivši se nad telo mlade ženske, sta jo seljaka obrnila, da bi ji videla v lice.

»Sveta Pomagalka!« je kliknil eden njiju. »To je nečakinja gospoda Batista, Nela, kakor jo kličejo. In mrtva je... zabodena!«

SLIKI IN BESEDI

Kasneje si je zgradil Lilienthal nov tip jadralnega letala, ki je bil še bolj uspešen od prejšnjega. Imel je dve krilni ploskvi, drugo nad drugo. Napravil si je tudi umeten grič blizu Berlinu, s katerega se je spuščal v zrak.

Lilienthal je izvršil več ko dva tisoč jadralnih poletov, a nekega dne se mu je letalo pokvarilo; strmoglavil je na zemljo in se ubil. Ta hrabri pionir je bil eden največjih pionirjev med predhodniki današnjega letalstva.

V drugo sta se spogledala in globoka topost ju je obšla.

»Kaj naj porečeva?« je vprašal mlajši.

»Če bi jo odnesla na vas?«

Drugi je odmajal z glavo.

»Tega pa že ne«, je živahno ugovarjal.

»Pustiti jo morava, kakor sva jo našla ... tu ... takole«, je dodal in položil truplo na prejšnje mesto. »Drugače poreko, da sva jo midva umorila. Zdaj pa pojdiva po orožnike ... To se njih tiče, ne pa naju.«

Mlajši si je slekel prazniški suknjič in z njim na rahlo pokril truplo.

»To je grozno, da jo morava pustiti tu čisto samo«, je momljal s hrupavim glasom.

Njegov tovariš ga je potegnil za roko.

»Pojdi«, mu je velel, »manj ko se mešava v to reč, bolje bo za naju ... Pri takih zgodbah nikoli ne veš ... morda je tu kdo, ki si ne bi želel nič tako, kakor da zavali sum na naju.«

»Mogoče pa se je sama ubila.«

»In si zabodla nož v hrbet?« se je porgljivo odrezal drugi ter pokazal rdečo liso, ki se je videla na životku mlade ženske pod levo ramo.

Prej ko v pol ure je bilo vse prebivalstvo iz Montecchia na trgu pred orožniško postajo, ki je čuvala nad občino. Truplo Nele Vigonijeve so nesli noter in občinski zdravnik jo je preiskal. Smrt je nastopila v trenutku, povzročil jo je silovit zabod z nožem od zadaj in ji prebodel srce. Razen tega ni truplo žrtve kazalo nikakega znamenja o sirovosti. Oblasti v Montecchii so pričele pozvedovati. Najvažnejše pričevanje je bilo tete Lize, žene Batista Vigonija, ki je bil stric rajnici.

»Vi ste ga slišali!« je vpila in klicala za pričo ljudi, ki so se prerivali ob rešetkah orožniške postaje, da bi kaj videli. »Slišali ste ga, Petručijevega sina, onega, ki mu pravijo Nani ... jelite, da ji je želel nesrečno Veliko noč?«

»Gola resnica!« je pritrdilo več glasov v nemirni, razburjeni množici. »Slišale smo ga na svoja ušesa. Smrt morilcu!«

To so bili ženski glasovi, razkačeni, neusmiljeni. Moški so izvečine molčali. Nani Petruči je bil jako priljubljen med njimi in marsikdo od njih je bil take vere, da se je deklina grdo vedla proti njemu. Vendar za to je še ne bi smel ubiti. In previdno, kakor imajo deželjani navado,

se niso nič izjavili, ampak čakali, da bi videli, kaj bo.

Teta Liza je pravila oblastem, kako je bila to Veliko soboto po obedu Nina skrivaj smuknila od doma in kako sta njen mož in ona zaman čakala, kedaj se dekle vrne. Nadalje je izpovedala, da se je prejšnji dan Džovani Petruči zaklel, da bo Nelo ubil, če se vda komu drugemu ko njemu.

»Voščil ji je slabo Veliko noč!« je zaklicala. »In zdaj so zvonovi pričeli na novo zvoniti in zdravamarijo še ni odklenkalo, pa je že tu mrtva ... zabodena od zad, ko je hotela bežati pred njim. Ali boste dovolili, da vam ta morilec uteče?«

Načelnik orožnikov se je obrnil k dvema od svojih mož in jima dal potihem nekaj navodil.

»No, no, hitro ga primite, prej ko bo mogel v gore!« je vzkliknila teta Liza ravdušeno.

»Ni treba, tukaj sem.«

Ko so slišali glas Džovanija Petručija, so vsi navzoči obmolknili in v najgloblji tišini se je mladi mož prerinil skozi množico. Tedaj je neka ženska planila in ga udarila po obrazu. Na znamenje svojega poveljnika so štirje karabinieri obstopili Džovanija ter odrinili one, ki so ga tudi hoteli gnjaviti. Ko so ga pripeljali v golo sobo s pobeljenimi zidovi, je dolgo negibno bedasto strmela okoli sebe.

»Ali je res mrtva?« je naposled vprašal.

»Poslušajte ga no hinavca!« je vreščala teta Liza. »Če je res, ubijalec, mrčina, kakršna si! Tako res, kakor si jo ti umoril, ker ni marala zate.«

Nani Petruči se je obrnil proti načelniku orožništva.

»Ta žena laže«, je zatrdil z mirnim glasom. »Kdaj in kako je Nela umrla ... če je resnica, da je mrtva?«

Podčastnik ga je za trenutek pozorno gledal, nato pa skomignil z ramami.

»Hočete reči, da tega ne veste?« je vprašal.

»Prav nič ne vem.«

»Odpeljite ujetnika in pojdite za mano«, je ukazal načelnik.

Stopil je skozi čumnato, za njim pa Nani, ki so ga orožniki krepko držali, in se približal zaprtim vratom, ki so bila čisto zad. Skupina je stopila v sobo, manjšo od prve, na sredi nje pa je na

debeli mizi od mehkega lesa ležalo truplo Nele Vigonijeve.

Pokojnica ni imela bolj mrliškega nego Džovani Petruči. Omahujoč je stopil nekoliko nazaj in da ga ni straža podprla, bi se bil sesedel.

»Joh! ... in jaz sem ji želel nesrečno Veliko noč!« je zamolklo zamomljal.

Potem se je zakrohotal in njegov krohhot je vzbudil krepak odmev po sobi, medtem ko mu je od zunaj odgovorilo sovražno kričanje.

* * *

Deset let kasneje so zvonovi v Montecchiu iznova pritrkavali v slovo od mrtvih vstalemu Zveličarju in Nani Petruči jih je slišal. Ležal je na svoji postelji izčrpan, v zadnjih izdihih. Deset let ječe in samote na otoku Gorgoni je lepega in zastavnega mladeniča, kakršen je bil, izpremenilo v bednega starca in bil je že v tretji dobi sušice. Nekaj mesecev pred dnem, ko so ga slednjič oprostili te žive smrti, kakršna je prisilna delavnica, je župan v Montecchiu dobil neko listino. Teta Liza je umrla, kakor je živela, na glasu svetnice. Preminula je nanagloma in nobenega svečenika ni bilo blizu, da bi jo bil izpovedal. Njen sin pa, ki bi ga bila oblast prijela radi sleparstva, je že davno pobegnil v Ameriko. Listina, radi katere je montecchijski župan jadrno odpotoval v Rim, kjer jo je izročil pravosodnemu ministru, je bila izjava Lizinega moža, pristojno podpisana pred svedoki. V njej izpoveduje, da je ta sin, ki je onečastil njih dom in ostavil Italijo, pravi morilec njegove nečakinje Nele. Bal se je, da se bo mladenka, ki je ljubila Džovanija Petručija, z njim tudi omožila. Pri tej ženitvi bi se bilo izkazalo, da sta on, Batista in njegova žena ukradla premoženje, katero ji je zapustil njen oče, in prisilila sta Nelo, naj sne besedo svojemu zaročencu in se poroči s Pepetom, sinom tete Lize. Malo časa pred smrtjo svoje žene je Batista izvedel v svojo veliko grozo, da je na večer Velikega petka, ko je Nani Petruči nagovoril Nelo med procesijo Kristove smrti, mladenka nenadno odpovedala nadaljnjo pokorščino ter izrekla svoj sklep, da vzame Nanija in nikogar drugega. Preplašila jih je misel, kaj bi se utegnilo zgoditi, če bi Nela izvršila svojo grožnjo, in v strahu, da bo Džovani Petruči zahte-

val denar, ki bi mu ga mladenka prinesla za doto, sta mati in sin sklenila ubiti njo. Teta Liza je priznala svojemu možu, da je ona na Veliko soboto izvabila Nelo, naj bi jo spremila na mesto v polju, kjer se je Pepe skrtil in zadal mladenki usodni sunek od zadaj. Razvidno je bilo, da to ves sum takoj letel na Petručija in zločinca sta vrh tega poskrbela, da sta še obtežila njegovo zadevo. Posledica tega je bila, da so ga soglasno obsodili, ko je prišel pred poroto. Batista je trdil, da je izgubil ves dušni mir, odkar je seznan resnico o smrti svoje nečakinje, in nič več ni mogel prenašati misli, da je radi njegovega molka nedolžen človek obsojen na strašni zapor v prisilnici.

Pravica v Italiji počasi deluje in celi meseci so potekli, prej ko so se ukrenili potrebni koraki za osvoboditev nesrečnega Nanija. Ko so bile poslednjič formalnosti opravljene, je Džovani Petruči dobil pravico, priti umirat v svoj rojstni kraj Montecchio.

Zvonovi so peli, kakor so peli deset let prej ono Veliko soboto, ko je bil še mlad in čvrst, ko mu obličje ni bilo vdrtó in žolto, ko so mu oči žarele od zdravja, ne pa od mrzlice.

Zvonovi so trijančili in lastavice so radostno cvrčče opisovale velike kroge po višnjevem aprilskem nebu.

In Nani Petruči jih je poslušal.

Bil je zelo slab, da so se morali ljudje sklanjati do njega, če so hoteli razumeti besede, ki jih je včasih zamomljal.

Ko pa je sapica razločneje prinesla zvok zvonov v njegovo izbo, se je iznenada vzpel in nasmehnil:

»Veselo Veliko noč, Nela!«

Tokrat pa mu glas ni bil šibek kakor poprej, marveč jasen in krepak.

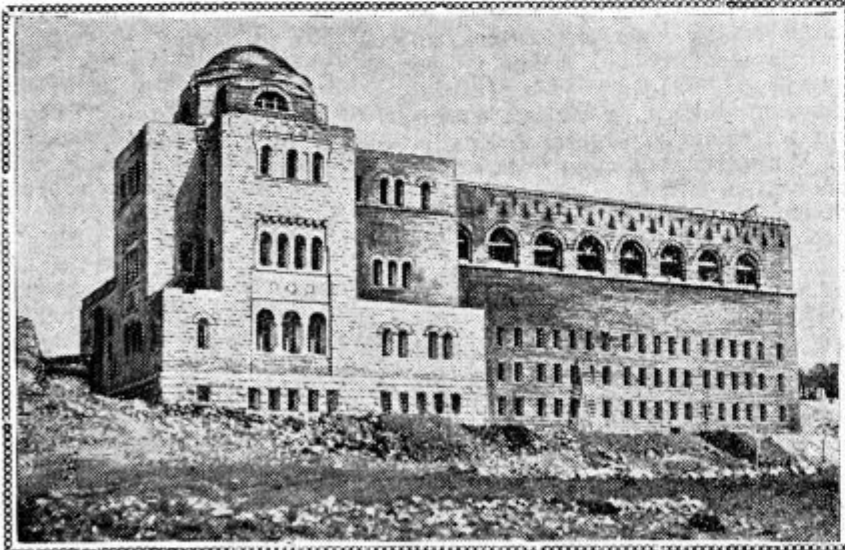
Potlej je omahnil na zglavje in ustnice so se mu še smehljale, ko je nalahno izdihnil.

Iz angleščine R. L.

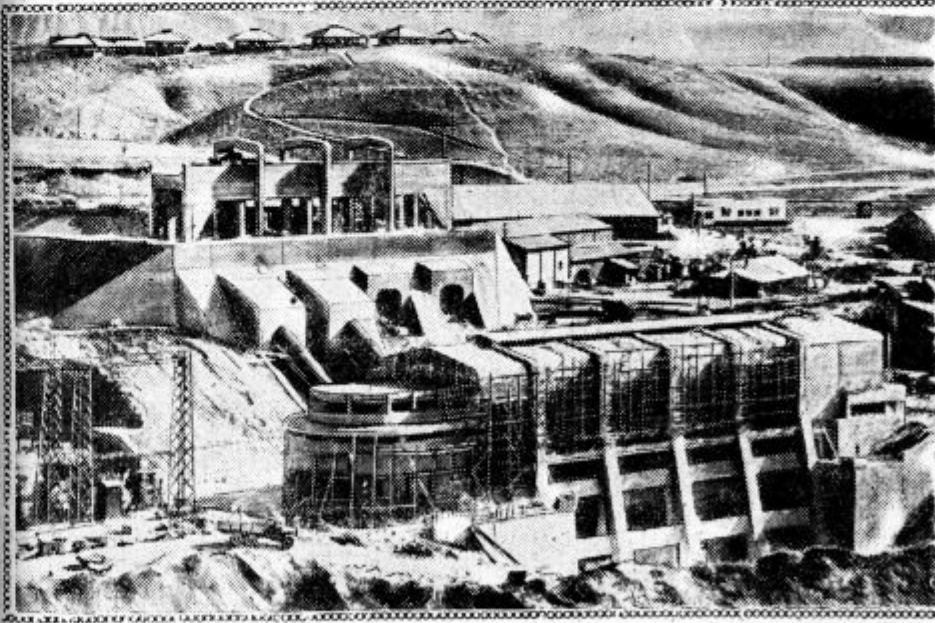
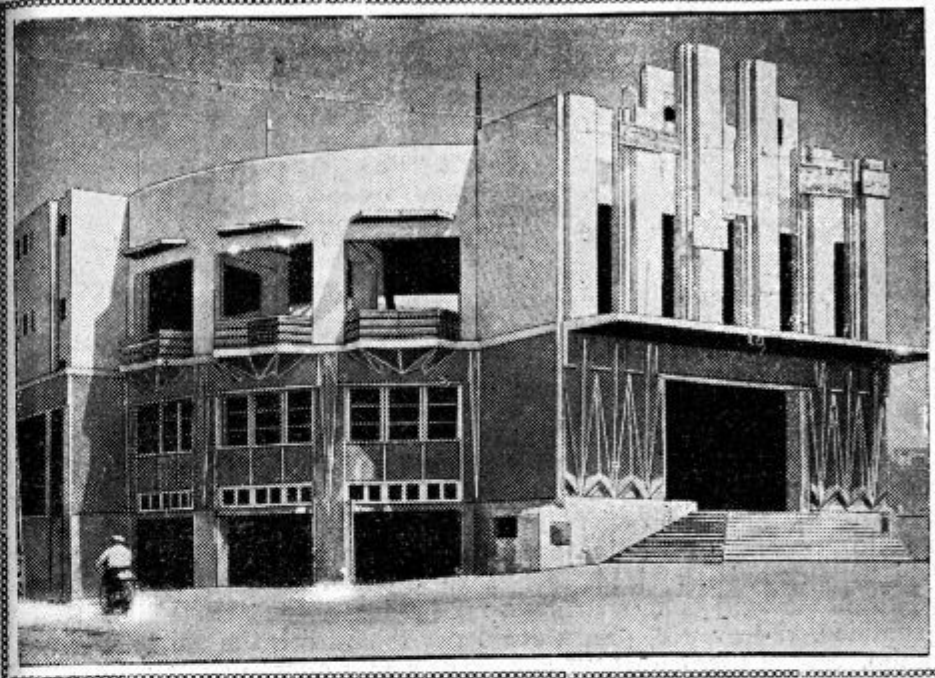
(Konec)

Slike iz sodobne Palestini

LEVO: zgradba na današnjem Jeruzalemu. — Spodaj: Orkestrarna ob ki preskrbuje vodo s tokovno.

KRIVDA ELIJA PILONA

Spisal Ivan Podržaj

Roman

13. nadaljevanje

Mary je molčala.

Stopil je bliže in videl v zrcalu značilne poteze na njenem obrazu. Bliskovito se je pokesal svoje omahljivosti.

— Mary, jo je objel, ostaniva prijatelja!

Ni se upirala.

— Bodi dober z menoj, je rekla tiho in se naslonila nani.

Tesno drug ob drugem sta stopala molče v spalnico.

15

Iz kapele v sosednem internatu Blažene Device Marije so odmevali enozvočni glasovi deklet pri jutranji molitvi, ko je Elij poljubil spečo pevko in ugasil luč ob njeni postelji. Ura, ki jo je bil moral na njeno željo prenesti s posteljne omarice na mizo ob steni, kjer so v črni vazi veneli nageljci, ki jih je bila zadnjič prinesla Marija, je porogljivo tiktakala svoj enakomerni tik-tak-be-dak ... Elij pa je tiho stopil iz spalnice, ki je v njej prenočevalo prvo žensko bitje. Šel je v delovno sobo, vzel iz listnice njeno pismo, ga naglo odprl in čital:

Moj dragi, edini ljubček,

upam, da si zdrav in da misliš name, ki Te imam tako neizmer-
no rada!

Jutri odpotujem iz Mesta pod gradom proti severu, odkoder Ti pošljem svoj naslov. Mesto pod gradom je lepo, kakor vidiš na razglednicah, ki si jih med tem že prejel.

Pričakujem Tvojega dolgega pisma, ki si mi ga obljubil. Na pomlad pridem gotovo k Tebi.

Ostani priden in misli na

svojo mamo.

...in misli na svojo mamo... je vtaknil pismo v ovoj in ga skrbno spravil nazaj v listnico.

In jaz sem ugibal in se mučil, kdo je ta skrivnostni Maurice Bernard? Mary, kako si dobra! Zdaj razumem, zakaj si mi dovolila, da smem odpreti pismo — in zakaj se skrivaš pod tujim imenom. Uboga, nesrečna Mary!

Pomirjen je sedel na zofo, kjer sta prej sedela z Mary, toda že naslednji trenutek je podvomil v njeno iskrenost in si očital nemožato tesnovestnost, ki ga je oropala toli zaželenega užitka v objemu izredne ženske — ki je hotela prebiti pri njem zadnjo noč svojega bivanja v Mestu pod gradom.

Le kako sem mogel biti tako bedast! je vstal, ko se je spomnil, kako je izvabila iz njega izpoved njegove preteklosti, ki jo je poslušala s tako ravnodušnostjo, kakor bi on poslušal izsiljeno izpoved človeka, ki nima v sebi nič izvirnega in samostojnega, nič plemenitega, kaj šele resnične, v spoznanju svoje krivde posvečene bolesti. Le zakaj je hotela vedeti nekaj, kar je zanjo popolnoma brez po-

mena in kar, pa naj je bilo že tako ali drugače, ne more spremeniti ne njenega in še manj njegovega položaja? Med onim, kar je bilo in kar za vse čase ne more biti drugače, četudi preneha sijati solnce ali če izgine zemeljska obla v večni nič, med onim in med tem, kar pride, pa naj pride danes ali jutri ali nikoli, je vendar Marija, ki posemeni zanj nov svet, novo življenje, novega človeka. In to ji je povedal, ko ga je vprašala, če more biti človek po polomu svoje prve velike ljubezni še kdaj resnično srečen. Še več. Zaupal ji je, da ni poznal sreče v ljubezni, dokler ni spoznal Marije, ki je ženska, kakršno si je bil zamislil že v prvem navalu mladeniškega hrepenjenja, ko vidi moški vso srečo v dobri, lepi in pristni ženski, ki obvlada s svojo prirodno vrhovnostjo moško čud v soglasju z duhovnimi težnjami nadpovprečnega človeka. Molčala je, on pa je videl, kako se premaguje in je čutil v tem molku njeno grešno razpoloženje, ki ga ni mogla zatajiti navzlic navidezni hladnosti dobro vzgojene ženske. Hotela je biti premagana in je pričakovala njegove pobude, da si ohrani pred njim čisto vest in da more zvaliti nanj odgovornost za objem ženske, ki si je zaželela prijatelja brez ljubavnega razmerja. Ne, nemogoče, da je tako pretkana in zvita, je popravil svojo sodbo, ko se je bil nagnil nanjo in se je ona vrgla na rob postelje, da je zaječala vzmetnica. In nenadno je videl svojo nočno avanturo v romantični luči nedolžnega bohemstva, ozarjenega z boljarsko samozavestjo svobodnega življenja nad običajnimi osnovami in pravili, veljavnimi za javno moralo. Prostodušno je smatral njen obisk, njeno intimno domačnost in skoro otroško zaupljivost za izliv njenega erotičnega nagnjenja, ki je našlo v njegovi nagnjenosti do oboževanja ženskega ideala enakost čuvstvovanja in vrednotenja medsebojne privlačnosti. Tako se je poglobila njegova strast in on je mogel brez posebnega napore v zatajevanju mirno sedeti ob njeni postelji. Čutil je celo neko zadovoljstvo, ki je usmerilo in slednjič osredotočilo njegove misli na neskaljeno bodočnost prijateljskega razmerja, ki pa mu ni mogel dati določne oblike.

Naj bo že tako ali kakorkoli, je stopil k peči in si prižgal cigareto, sam sem kriv in odgovoren za vse, kar ima priti. Sicer pa... ona odpotuje in potem zbogom Mary, zbogom Elij, zbogom za zmerom! Pozabila bo na vse, ko da ni bilo nič. In jaz naj se vznemirjam? Zaradi hipne slabosti? Mar je njej za skrivnosti moje davne, z vsemi pečati minljivosti človeškega življenja zapечатene preteklosti.

Prisluhnil je. Refren pesmi iz kapele.

Njena pot ni moja pot in moj čas... To je vendar njen glas! je naglo stopil v prednjo sobo in se po prstih približal spalnici. Tihoma odprl priprta vrata in obstal na pragu. Medel trak svetlobe januarskega jutra je viril ob oknici v sobo in osvetljeval obraz vznakovajoče Mary. Desnico je držala pod glavo, levica pa ji je visela čez posteljno krajnico. Zdelo se je, ko da šepeta v spanju besede. Oprezno je stopil k postelji, kajti moral ji je obljubiti, da se umakne iz spalnice, če bi jo premagal spanec in bi zaspala. Ze se je bil sklonil, da ji položi roko na odejo, ko je globoko zadihala in odprla oči.

— Ti si? je rekla z nasmeškom na ustnicah.

Eliju je bilo žal, da ga je videla.

- Ali sem zaspala? je vprašala in se obrnila k njemu.
— Da, pravkar, se je zlagal.
— Oprosti. Nisem hotela.
— Le počivaj, je položil roko na vzglavje.
— In ti? Nisi zaspan?
• — Ne še. Ne morem...
— Ne moreš? Česa ne moreš?
— Spati.
— Zaradi mene? je pritisnila lice na njegovo roko.
— Le počivaj, je ponovil in jo pobožal po kodrih.
Ozrla se je proti oknu:
— Saj je že jutro.
— Rano je še.
— Kaj ne, kako sem prostaška? Sama ležem, ti pa ne moreš.
Pogledala je na pregrnjeno posteljo poleg svoje:
— Lezi, prijatelj, da ne boš preveč truden!
— Nisem truden.
V kapeli je zabučal harmonij.
— Kaj je to? se je začudila.
— Maša.
— Tukaj maša? je poslušnila in dejala: Kaj naj to pomeni? Ali stanuješ v cerkvi?
Elij se je zasmel in ji stisnil roko:
— Ampak, Mary!
— No, da! je položila glavo na njegovo roko.
Elij je sedel na rob postelje. Mary se je molče odmaknila, ne da bi bila premaknila glavo. Vroč dih njenih ust na njegovi roki ga je omamil in preden se je mogla ubraniti, so se vsesale njegove ustnice v njen tilnik. Zatrepetala je in segla z desnico po njegovi glavi, toda njen odpor se je izgubil v njegovih poljubih, ki so se širili in zdajci dosegli njene v tresljajih kipeče ustnice.
Iz kapele je odmeval slovesni introitus...
— Elij! je komaj zašepetala in se obrnila, da se izmakne tesnemu objemu njegovih rok.
— Mary...
V kratkih presledkih se je oglašal iz nje omamljen vzdih, poln žareče slasti, prepojen z vdanostjo v praskrivnost izgublajoče se volje — —

16

Po kratkem, toda globokem spanju osvežen je stal Elij samozavestno pred Mary, ko se je poslavljala od njega in njegovega doma, ki ga je bila vzljubila, ko da bi bil njen lastni dom, kakor je rekla.

— Samo zdi se mi, da sem bila prvič in zadnjič v tej hiši, ki mi je postala tako mila, je dejala otožno.

— Prvič da, ne pa zadnjič, je pripomnil Elij brez vsakega zanosa.

Mary, ki je bila že prej opazila na njem neko spremembo, ki pa si jo je tolmačila z njegovo neprespanostjo, je zadela hladnost njegovih besed v živo.

— Bodiva iskrena, je hotela izsiliti iz njega priznanje, in ločiva se, ko da ni bilo...

— Mary, prosim te!

Za trenutek je pomolčala, potem pa je rekla:

— ... ko da ni bilo ...

Elija je prevzelo otožje njenega izraza. Ni se mogel več zatajevati. Stopil je čisto blizu k njej, da jo pritisne nase in ji zapre usta s poljubom, ki naj ji dokaže ničevost njenih nenadnih dvomov v njego govo iskrenost, pa je obstal pred njo brez moči in volje.

— Da, prijatelj. Dokler živi človek v omami in slepilu ...

— Nehaj! je bolestno kriknil in jo zagrabil za roko.

Mary je umolknila. Pričakovala je, da ji izpove skrivnost, ki ji bo razodela vzrok spremembe njegovega obnašanja do nje.

Elij je zdajci padel pred njo na kolena, jo klical po imenu in jo divje poljubljal.

— Vstani! je velela. Nočem te videti takšnega.

— Mary, v imenu vsega svetega med nama te prosim ... rotim te, ne delaj mi krivice! je vstal in ji gledal v oči s tako ostroostjo in žalostjo hkrati, da je obžalovala pre nagljenost svojega še ne izrečenega očitka.

— Morda sem se motila, toda krivice ti nisem hotela storiti, je rekla z glasom, ki je vplival nanj blažilno in prepričevalno.

— Kdor misli slabo o človeku zgolj iz sumnje ali dvoma, mu dela krivico, je rekel Elij in se obrnil proti oknu, da ne bi videla na njegovem obrazu, kako se borita v njem volja in čuvstvo za odločilno zmago, ki jo je hotel izvojevati, ko bo ona že daleč od njega. Ni želel, da bi odšla od njega v zavesti svoje zmage ali poraza, dasi bi ji moralo biti jasno, da je v bistvu vse zavisno le od nje.

— Prijatelj! je rekla z visokim glasom. Ne sumnje ne dvoma ni bilo v besedah, ki so te vznemirile. Oprosti! Morda se vidiva še kdaj in tedaj boš sodil drugače.

Oba sta molčala.

Elij je buljil v zasneženo vrtno ograjo pred hišo, Mary pa je stala sredi sobe in zamišljeno zrla v praznoto.

— Elij! je rekla skoro neslišno čez nekaj trenutkov.

— Prosim, se je obrnil in videl moker blesk v njenih steklenih očeh. Mahoma mu je bilo žal, da je skoparil v zadnjih trenutkih njene bližine s čuvstvi, ki jih je hotel prikriti s hladnim vedenjem. Solze v njenih očeh so odplavile rezkost njegovega obnašanja.

— Mary! je planil k njej, jo objel in prosil oprostčenja.

Mary je omahnila in on je čutil krčevite stresljaje njenega života, ki je slonelo na njem kakor brez nog. Tesno objeto jo je peljal k zofi in jo posadil ko ne bogljeno dete. Zgrudila se je v njegovo naročje in plakala. Tolažil jo je z mehкими besedami in vročimi poljubi. Ko se je malce pomirila, je prosila, naj ji prinese ročno torbico, ki jo je bila pustila v spalnici.

— Takoj, duša! jo je stisnil k sebi in vstal, da ji prinese torbico.

V tem trenutku je zapel v prednji sobi zvonec.

Elij je nemirno pogledal na uro. Deset! Ura, ko prihaja o praznikih k njemu Marija!

Zvonec je zapel znova. Trikrat.

Marija je! se je zdrznil.

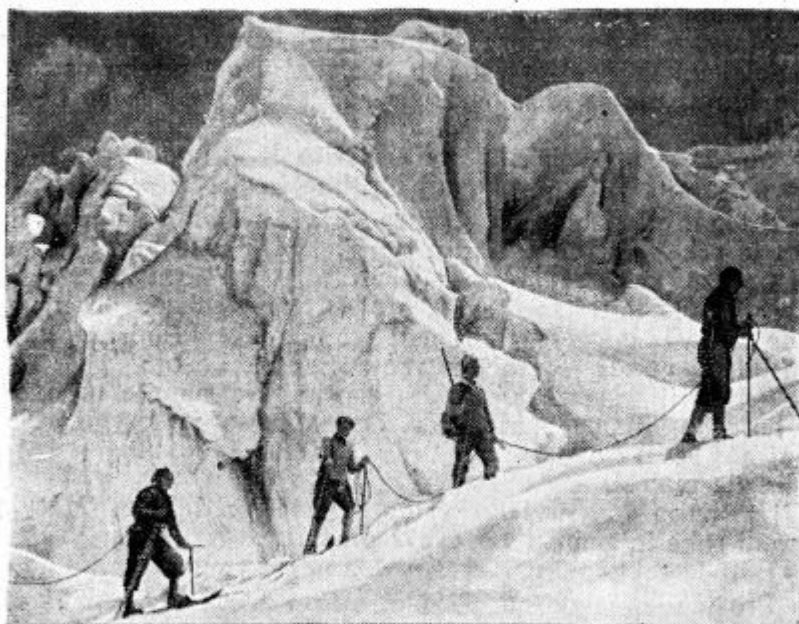

Lepote in grozote planin

Vsako leto pohite o prvem dihu pomladi trume turistov v planine, da si v veličastnem gorskem svetu okrepe duha in telo ter napijejo njega lepote. Toda treba je biti previden. Spomladi, ko se začneta v gorah tajati sneg in led, preži na neprevidnega turista nešteto nevarnosti, ki se jim ume izogniti samo tisti, ki pozna posebnosti snežnikov in lednikov.

Kako se je svet spremenil. Pred nekaj desetletji je še veljal pregovor: »Gora ni nora, le tisti je nor, ki gre gor«. Gore so samevale v svoji veličastni zapuščenosti. In danes? Danes so zbirališče za sport navdušenega ljudstva, ki se zgrin-

komodni in starokopitni ljudje zajašejo sanke in se v zložni vožnji spuščajo v dolino, pravi gorjanci pa si navežejo smuči in porazgube v ono sneženo, v solncu okopano samoto, katere veličastna tišina prevzame vsega človeka z blaženostjo.

Na poti v kraljestvo večnega snega

ja iz vseh delov sveta, da si lahko po mili volji okoplje telo v zraku, snegu in svetlobi. Po pobočjih gora se vijajo železnice, zobate in žične železnice ter vzpenjače. Vozovi so po navadi polni gostov, oboroženih z vsakovrstnimi potrebščinami zimskega sporta. Na visoko ležečih končnih postajah jih objame veličastna panorama velegorja, odeta v slepečo belino. V nedogled se raztezajo snežne poljane, iznad katerih se kakor ognjeni zubli vzpenjajo gorski vršaci v temnomodro nebo. Vse je kakor okamenelo peklo in paradiz hkrati. Bolj

Nenadoma pa se slika obrne. Izza bližnjega vrha se privale temni oblaki. Z votlim žvižganjem pometa vihar po sedlih in prelazih. V divjem plesu se vrtinčijo po zraku snežinke in ledena sodra. Svetloba utone v mraku, dan se pogrezne v noč. Zamolklo grmeč in rjoveč se vdirajo plazovi. Zasanjani beli raj se je zbudil v grozotno življenje. Gorje mu, kdor se ni pravočasno otel! Priroda se bo strašno maščevala nad njim, ki se je drznil prestopiti njene svete pragove.

Nepopisno lepe so planine, a na njih grozi turistu tudi stotero nevarnosti. Nenadoma se odpro pod teboj zavratne ledniške razpoke, ki te groze pogoltniti v svoja žrela. Megle ti zastirajo pogled in zavajajo na nevarna pota. Najhujši sovražniki so pa snežni viharji in plazovi, ki vsako leto zahtevajo dokaj žrtev.

Menda ni prirodnega pojava, ki bi bil tako nevaren in ki bi zahteval od človeka tolikega telesnega in duševnega napora kakor snežni vihar. Mraz naraste do neznosnosti, pota, markacije in druga prirodna znamenja izginejo, pogled seže komaj nekaj korakov daleč. Obraz in vse nezavarovane dele telesa

ne biti včasih tako močan, da človek komaj diha, vrh tega pa vedno pritisne tudi izredno oster mraz, ki ga razen kavčuka in usnja ne ubrani nobena obleka. Kot igle ostri ledni kristali razbičajo obraz do krvi, prodirajo skozi obleko in skozi šive nahrbtnika, skoro kakor pesek v puščavskih viharjih. V nekaj minutah nastanejo visoki snežni zameti, ki včasih tako spremenijo lice pokrajine, da je ni več prepoznavati.

Najboljše varstvo proti snežnim viharjem je primerna oprema. Pri takem vremenu je nekaj preveč obleke vselej boljše kakor premalo. Čisto vseeno je, ali imaš smučarsko odelo s potezno za-

Nižine pokriva morje oblakov

pokrije skorja zledenelega snega, noge se spodtikajo nad skritimi zaprekami in se ugrezajo globoko v zamete.

V glavnem razlikujemo dve vrsti snežnih viharjev: Močne snežne meteže z nekoliko vetra, toda brez posebnega mraza. Ti so nevarni zaradi mehkega, mokrega in sprijemljivega snega, v katerem se noge globoko udirajo in obremenjujejo s težkimi sprimki snega, ki zahtevajo pri hoji tolikega napora, da človek na dolgi poti slednjič omaga. Druga vrsta snežnih viharjev pa je značilna po tem, da veter pobira sneg na izpostavljenih mestih, ga raznaša okoli in odlaga v mirnejših kotičkih. Piš uteg-

ponko v najnovejših modnih barvah. Važno pa je, da se ume človek pravilno zaviti, tako da mraz in veter ne moreta do glave, vratu, do nog in rok. Še najvažnejša pa je topla kučma, ki se da potegniti čez glavo in varuje pred izgubo dragocene telesne toplote. Od nje dostikrat odvisi zdravje, če že ne življenje. Nič manj potrebne niso debele rezervne rokavice, da jih človek lahko zamenja s premočenimi, kadar je potreba. Neobhodno potrebni so tudi naočniki za sneg, da si za vsak slučaj ohranimo najdražje, kar imamo.

Včasih je v snežnem viharju edina rešitev, da se pusti človek zamesti, za kar

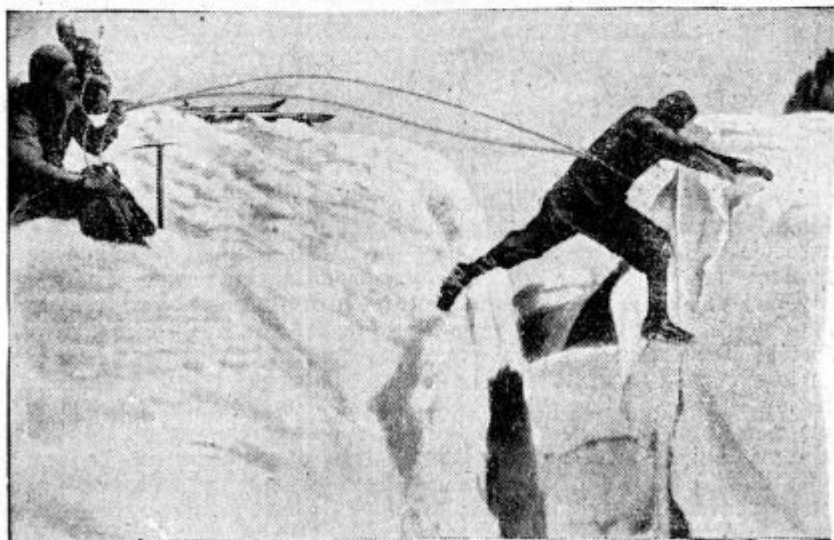

pa je potrebno že precej alpskih izkušenj. V ta namen je treba na kakem zavarovanem mestu izkopati v sneg luknjo, zapičiti zraven smuči (če le mogoče s prižgano laterno kot reševalno znamenje), brž si še enkrat namazati obraz in roke z maščobo, narediti pošten požirek žganja, ki bi ga morali imeti za take primere s seboj tudi abstinenti, se zaviti, kolikor se najbolje da ter se mirno vdati v usodo in čakati boljšega vremena. Toda to je, kakor rečeno, skrajno sredstvo, ki ni brez opasnosti.

Tudi proti plazovom ni nobene popolnoma zanesljive obrambe. Plazovi se jamejo prožiti takrat, kadar postane lastna teža snežne gnote, ležeče na gladkem, bolj ali manj strmem pobočju večja od trenja med snežno plastjo in podlago. Čim strmejša je pobočje, tem rajši se utrga plaz. V splošnem se lahko reče, da je nevarnost plazov že pri nagnjenju pobočja za 22 in pol stopinje. Često povzročijo udiranje plazov turisti sami, ker s smučmi prerežejo vrhnje snežne plasti, ki se potem pretrga v celi debelini. V takih primerih je odločilna prisotnost duha. Če se smučar pravočasno upre na palice, lahko še zaustavi katastrofo. Mnogo nevarneje je, če ureže smučar srežno plast nad se-

Za spuščanje po vrvi je treba dobrih zivcev in velikega poguma

Ledniške razpoke so opasne ovire, ki jih je često treba premostiti v drznem skoku

boj, ker ga v tem primeru plaz neubranljivo potegne s seboj.

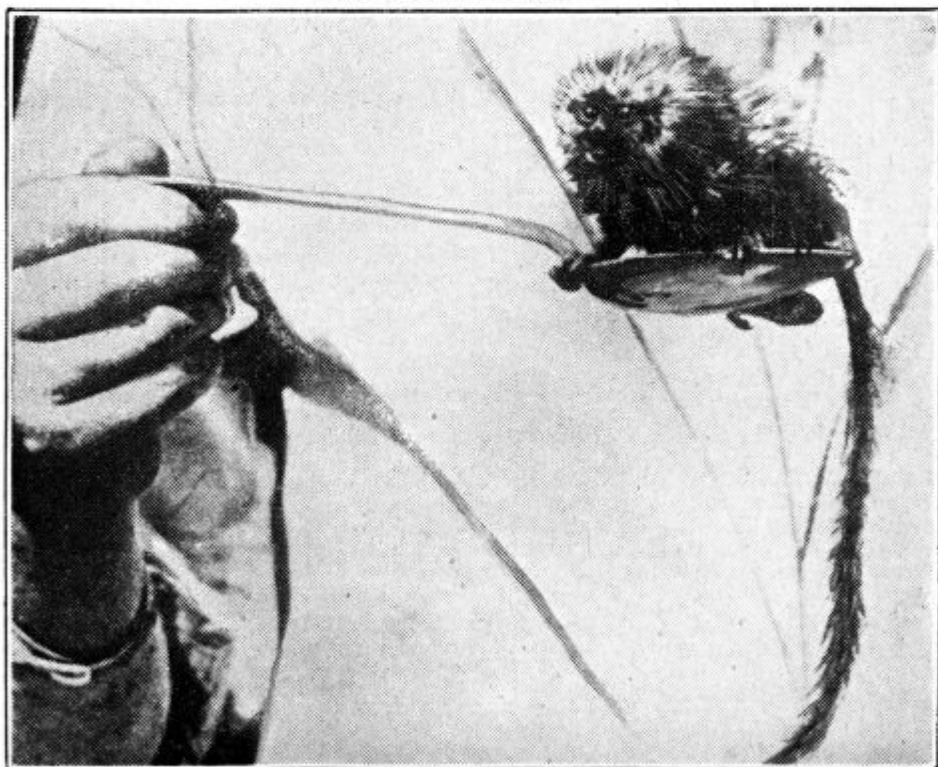
Grmenje in rjojenje plazov grozotno udarja v gorski mir in navdaja človeka z nepopisnimi občutki. Vendar pa so znani tudi plazovi suhega pršiča, ki se vsipajo čisto potihoma. Prav ničesar ni slišati. Le če se turist slučajno ozre, zapazi nad seboj smrtonosni beli oblak, ki se zgrinja nadenj. Tem plazovom je nemogoče uiti, ker jih ne napovedujejo nobeni vnanji znaki. S svojo strašno pezo pokopljejo pod seboj nesrečne žrtve, ki pred trenutkom niso nesreče niti slutile. Silni zračni pritisk, ki ga povzroča plaz, jim vzame zavest in ko moka droben sneg jih mahoma zaduši. Na podstih ni videti nikakih znakov smrtnega boja. Človeku se zdi, kakor da spe.

Nič manj nevarni niso tako zvanitalni plazovi, ki vale s seboj drevje in kamenje, čeprav se ne prožijo tako nepričakovano in ne premikajo tako naglo kakor plazovi suhega pršiča. Ako preti nevarnost od te vrste plazov, je dobro, da si človek priveže krog života kakih 30 metrov dolgo rdečo vrvico, da ga reševalna ekspedicija lažje najde v nesreči.

V teh vrstah se nam kažejo planine od druge strani. Le na videz dihajo slepeče bele poljane sveti mir. Pod varljivo odejo preži zavratna smrt, ki je vse moderne planinske naprave ne morejo zadržati. Ukani jo lahko samo previdnost vsakega posameznika.

★

Najmanjša opica

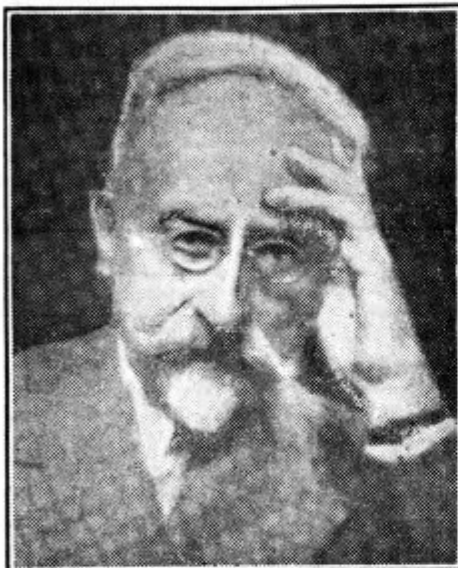

Živalca je popolnoma dorasla (ne mladič!) in tehta celih 29 gramov. Njen rep je trikrat daljši od telesa. Opica spada v družino »marmosetov«, ki žive v Južni Ameriki

Skrivnost žarkovja

Današnja doba pomeni revolucijo vsega človeškega znanja in mišljenja v tako radikalni obliki, kakor jo poznamo morda samo še v prehodu srednjega veka v novi vek. Vsa novejša dognanja nam neizprosno kažejo, da živa prasila vsega življenja ni nič več in nič manj kot zgolj valovanje in nihanje.

Prof. Maks Dessoir

Vsi vemo, da je svetloba žarenje ali valovanje. Če se ritem tega valovanja spremeni, če se zmanjša ali zveča dolžina valov, potem se nam žarenje pokaže kot toplota, kot radio valovi, röntgenski žarki itl. Vse te pojave zaznavamo z očmi, s sluhom, deloma neposredno z živčevjem ali pa jih in to v večini primerov, vobče ne zaznavamo, ker so človeški organi dovzetni le za skromen odsek v neskončno razsežni lestvici posameznih valovanj. Če hočemo zasledovati tudi druga »tajna« žarenja se moramo posluževati kompliciranih aparatov. Samo en primer: Neki ruski znanstvenik je šele nedavno odkril, da tudi rastline oddajajo žarkovje, ki utegnejo v nekih okoliščinah vplivati organično na druge rast-

line. To je spet dokaz, da so celo tako »primitivni« organizmi kakor rastline, zmožni zaznavanja, ki je nam tuje.

Prav tako nedovzeten je človek za »kozmično žarkovje«, ki so ga odkrili šele pred nekaj leti. Tudi to žarkovje ne more prodreti do naše zavestnosti, čeprav z veliko verjetnostjo domnevamo, da kozmični žarki na neki način vplivajo na človeški organizem. Ti žarki so tem jačji, čim bolj se oddaljemo od zemlje. (Ponesrečeni polet profesorja Piccarda v stratosfero je imel predvsem namen dognati učinek kozmičnih žarkov v višinskih zračnih plasteh.)

Pred dobrim letom umrli berlinski znanstvenik, profesor Rihard Baerwald je napravil nekoč poskus, od katerega so si obetali nedoglednih posledic. Baerwald je spravil stekleno palico v prav naglo, tako zvano visokofrekvenčno nihanje in ko se je s palico dotaknil miši, je živalica mahoma poginila. Vzrok je bil prejkone ta, da je palica spravila v nihanje tudi živalski organizem, ki pa pri tem nastopajočih sil ni prenesel. Ta poskus precej potrjuje hipotezo, da je vsako individualno življenje le komponenta različnih nihanj ali valovanj.

Da navedemo še en primer sličnega, čeprav preprostejšega poskusa iz področja mrtve materije: vsakemu avtomobilistu je znan pojav, da začno nekateri predmeti na vozu, čeprav niso v neposredni zvezi z motorjem, močno nihati in se tresti, čim doseže motor določeno število obračajev. No, od tega pojava je samo korak k domnevi, da sprožijo nihaji motorja sorodno nihanje tudi v organizmu vozača, dasi se ta njih učinka prav nič ne zaveda.

Na podlagi teh preudarkov je prišel profesor Baerwald do prepričanja, da temelji na nihanju tudi večina duševnih pojavov. Po njegovem mnenju velja to zlasti za razne telepatske fenomene, ki se doslej niso dali prav raztolmačiti na kak drug način.

O zvezih, ki utegne obstojati med omenjenimi nihanji in pojavi iz tele-

patije, piše profesor berlinske univerze Maks Dessoir naslednje:

>Ze dolgo se domneva, da gre pri telepatiji za neke vrste nihanja ali zarenje. Delujoči možgani morda res izžarjajo neko nihanje in če ti zadenejo na enako uglašene možgane drugega človeka, jih prisilijo k istemu miselnemu procesu. Cel pojav bi se dal primerjati z brezžičnim brzojavom, pri katerem vrši vlogo oddajnih in sprejemnih naprav enako uglašeno človeško živčevje. Do neke mere potrjujejo to teorijo poskusi na živalih. Zlasti o žirafah je znano, da se umejo sporazumevati na velike daljave brez vsakršnih vidnih znamenj. V splošnem pa za to teorijo ni bilo mogoče doprinesti

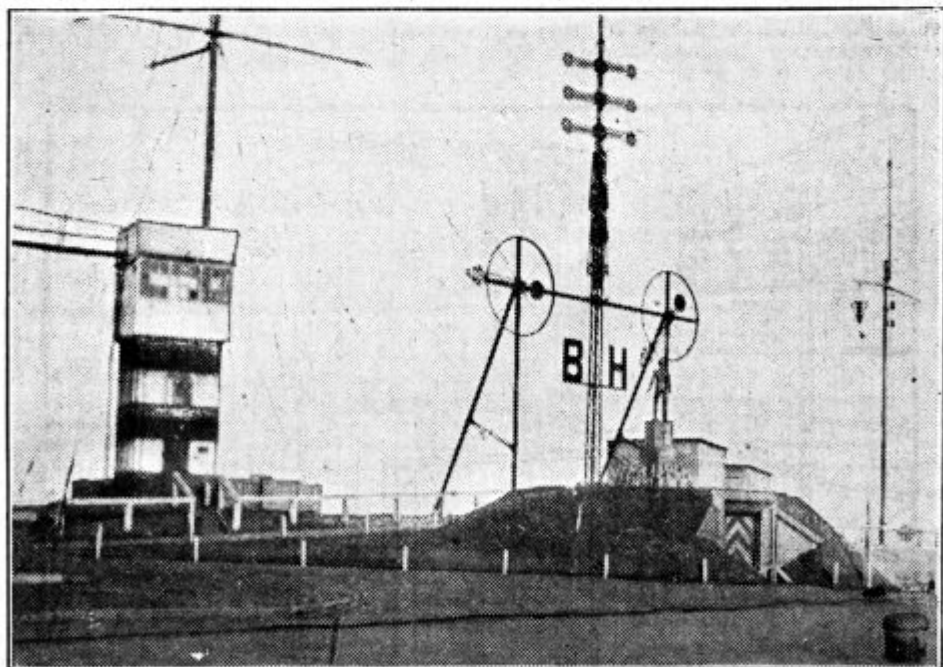
pravih dokazov. Telepatični poskusi z večjimi množicami, s pomočjo radiofonije so se čisto ponesrečili. Morda se bo fiziki kdaj vendarle posrečilo najti za te pojave primerno razlago, ker ni popolnoma izključeno, da človeški organizem dejanski izžarja neke vrste nam še neznanih žarkov.<

Brezžična zdravniška služba na morju

Na vseh velikih potniških parnikih je kar najbolje poskrbljeno za slučajna obolenja potnikov. Na razpolago so zdravniki, dobro opremljene lekarne in bolniške sobe.

časa na morju in je za primer boleznih dostikrat že prepozno, preden se more ladja zateči v pristanišče, kjer je na razpolago zdravniška pomoč. Ze dolgo so razmišljali,

Drugače pa je na manjših tovornih parnikih in ribiških ladjah, kjer si takega prepotrebnega luksusa ne morejo privoščiti. Vrh tega pa so te ladje večinoma tudi delj

kako naj bi se temu odpomoglo, toda prave rešitve ni bilo mogoče najti, dokler so bile ladje na širokem morju čisto odrezane od kopnega. Šele radio valovi so ustvarili ne-

vidno zvezo, ki spaja tudi najbolj oddaljene ladje s celino.

Brezžični promet je v ladjeplovbi mahoma dosegel vsestransko uporabnost in večkrat se je že zgodilo, da so ladje brezžično poklicale in tudi dobile zdravniško pomoč. Sedaj nameravajo sistematično urediti zdravniško službo za vse parnike, ki sami nimajo zdravnikov.

Začeli so Nemci, ki so uredili brezžično oddajno postajo »Elbe-Weser-Radio« v

Cuxhavenu. Vsaka ladja, ki potrebuje zdravniške pomoči, pokliče s svoje brezžične postaje telefonično ali telegrafično postajo v Cuxhavenu in navede simptome bolezni. Na podlagi teh depeš, ki jih postaja nemudoma sporoči v Hamburg, izrečejo zdravniki hamburške državne bolnice diagnozo in navedejo način zdravljenja, kar iz Cuxhavena takoj brezžično javijo parniku. Zdravniška služba se vrši neprekinjeno noč in dan.

ČLOVEK IN DOM

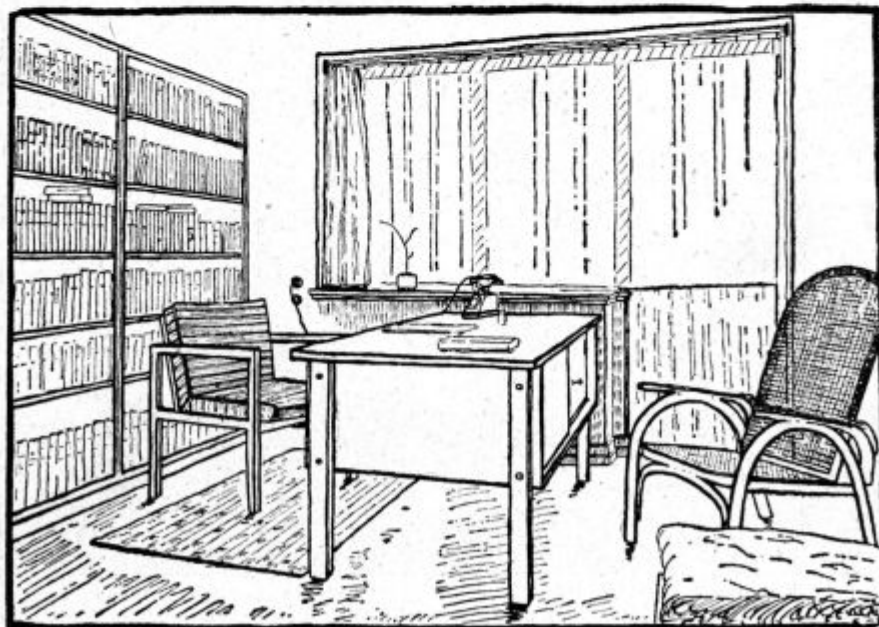
„Boljša soba“

Če govori človek današnjih generacij o stanovanjih prejšnjih časov in posebej še o tako zvani »boljši sobi«, nikoli ne najde pravega razumevanja, kvečjemu je deležen usmiljenega posmehovanja.

Pred dvajsetimi leti je imela še vsaka družina svojo boljšo sobo. Vsakdo je gojil to skromno ničemurnost. In ta tajinstvena boljša soba, ki se je vse leto košatila v najvzornejšem redu (in mrazu) je bila zgolj za reprezentiranje: Juvelček za praznike in dneve obiskov, drugače pa brez življenja in brez prave zveze z družino. Navada je šla celo tako daleč, da so se siromašnejše dru-

žine, ki so komaj zmogle dve sobi, rajši gnetle v eni sami in kuhinji, samo, da se niso profanirale njihove boljše sobe, v kateri je dihala udobnost.

No, če je bilo v boljši sobi res udobno, je drugo vprašanje. Vsa oprava, sestojča iz ovalne, svetlo zlikane mizice, z marmornato posodico za posetnice v sredi, in garnitura z žametom ali plišem prevlečenih mobilij, je učinkovala nekam okorno in formalistično, da se je človek počutil, kakor da bi bil gost v lastni hiši. In ko se je po obisku vse veličastvo: svetiljka, stolčki in divan preoblekle v platnene prevleke, potem je bila taka soba prav groteskna.

Prijeten kotiček za delo

Kaj ni smešno, imeti sobo, ki mora leto in dan samevati in čakati? Čakati na goste, da bodo prebili v njeni odljudnosti neprijetno urico, v tistem zastarelem zraku, v katerem se človeku še smejeti ne da. No v današnjih časih, ko tako primanjkuje prostora, si tako nepotrebnih sob ne moremo privoščiti, čeprav bi hoteli — pa nečemo. Saj nimamo stanovanj za opazovanje in občudovanje, marveč hočemo v njih živeti.

Prostora potrebujemo za stanovanje, za obede in za spanje. Za urice oddiha si postavimo v kot udoben naslanjač, — knjige, slike in drugo kar nam je pri sreči, je vse v

priročni bližini. In če pride gost, nam ni treba zbežati tja v daljno »boljšo sobo«. Gost bo lahko kar tukaj prisedel, in bo gotovo tudi njemu bolj prav. Kdor ima količkej več prostora, si bo omislil tako sobo za oddih, ki jo uporabljata mož in žena skupaj. Tod se postavijo v lepih polcah knjige, morda se v sobo postavi tudi pisalna miza, če je zares potrebna, po stenah se razobesi nekaj slik, na okno pa se postavijo lončki cvetlic, ki dajejo prostoru še bolj prijazno lice. Taka soba je vsekako lepša in bolj smiselna kakor »boljša soba« minulih let.

MIZICA, POGRNI SE!

Tedenski jedilni list

Ponedeljek (veički), obed: na goveji juhi vranični cmoki, kuhana telečja noga s hrenom, krompirjev pire, zdrobov kipnik z malinovo polivko. Večerja: ocvrti prižljci s špinačo.

Kuhinjska umetnost filmske umetnice Olge Čehove

Torek, obed: grahova juha, palačinke z gnjatjo, solata. Večerja: ledvice v kislj omaki, ajdovi žganci; za otroke žganci z omako.

Sreda, obed: na goveji juhi krpice, z mesom špinača, pražen krompir, kumarčna omaka. Večerja: široki rezanci z gnjatjo, motovilec, za otroke isto.

Četrtek, obed: ričetova juha, kislja repa, krompirjev piré. Večerja: pečenjaki, češpljev kompot.

Petek, obed: fižolova juha z vrvicami, ocvrta cvetača s solato, sirov štrukelj (pečen). Večerja: ocvrte sardele ali druge ribe s solato; za otroke: mlečna kaša.

Sobota, obed: na goveji juhi zdrobovi cmoki, faširani goveji zrezki v omaki, dušen riž. Večerja: telečji paprikaš, vodeni cmoki; za otroke: vodeni cmoki z omako, češpljev kompot.

Nedelja, obed: zelenjavna juha, ocvrto jagnje, berivka, buhtički. Večerja: mrzli narezek, buhtički od opoldne in čaj.

RECEPTI K JEDILNEMU LISTU

(Količina računana za 4—5 oseb)

Palačinke nadevane z gnjatjo. V lončku vžvrkljam tekoče testo in $\frac{1}{4}$ l mleka, 2 jajec, $\frac{1}{4}$ l moke in nekoliko soli. Iz tega spečem v omeletni ponvi na masti tanke palačinke, 15 do 20 dkg kuhane gnjati drobno sesekljam in zmešam s kisljo smetano. (3 žlice smetane). S tem namažem gorke palačinke, zvijem vsako posebej tesno skupaj in postavim v pečico, da ostanejo gorke do serviranja.

Ledvice v kislj omaki. Goveje ledvice pustim eno uro v mrzli vodi, katero med tem časom parkrat menjam. Nato jih osušim s snažno krpo in zrežem na tanke listke. V kozicj razbelim mast, zaramenim na nji eno drobno zrezano čebulo, vložim zraven ledvice ter pokrite dušim v lastnem soku dobre pol ure. Dodam nekoliko popra in majarona. Ko se vsa vlaga izduši, jih potresem s pol žlice moke, popražim, zalijem nekoliko z juho, okisam in nazadnje tik pred serviranjem še le ocvlim. Ko še enkrat dobro prevrejo, so gotove.

Kumarčna omaka. 4 ali 5 (po velikosti) v kis vloženih kumaric operem, če

so v zelo močnem kislu, jih pustim par ur pred uporabo v čisti vodi, nato na debelejšem strgalcu nastrgam. Če so še preveč kisle, preplaknem nastrgane še enkrat v čisti vodi in odcedim. Nato naredim v kozici prežganje iz pol žlice masti, pol žlice sladkorja, pol žlice moke in pol žlice drobtin. Ko potemni, dam zraven kumarice, zalijem z vodo ali juho, osolim in dodam po okusu še nekoliko sladkorja in žličko paradižnikove konzerve. Ko vro vsaj ¼ ure na robu štedilnika po malem, je omaka gotova.

Pečenjak. V lonček dam $\frac{2}{3}$ l mleka, eno žlico sladkorja. Ko se sladkor raztopi vžvrkljam tri rumenjake, $\frac{1}{4}$ l moke in nekoliko soli. Ko je testo gladko, dodam še sneg iz treh beljakov in eno pest opranih in osušenih rozin. V prostorni kozici razbelim žlico masti, vlijem notri testo in postavim kozico v pečico, da se testo vzdigne. Nato ga pa na štedilnikovi plošči započem na obeh straneh lepo rumeno. Pečenega razkosam z vilicami, zložim na krožnik in potresem s sladkorjem. — Ako ga serviram za večerjo s kompotom, rozine opustim. Če ga pa dam s solato na mizo, tudi sladkor opustim.

Vodeni cmoki. 1 liter pšenične moke dam v skledo, prilivam med mešanjem počasi toliko slanega kropa, da naredim mehko testo. Tega dobro stepem, s kuhalnico, da je glasko v prostorni kozici zavrem slan krop, v vrelega vliagam cmoke, katere zajemam z žlico iz sklede. Ko priplavajo cmoki na vrh, so kuhani. Odcedim jih in prepražim v kozici na masti z drobtinami. U—a.

„Zlat“ predor

Tuneli spadajo med najdražje zgradbe, ki se jih skušajo inženjerji ogniti kjer se le da. Včasih pa se najde tudi izjema. Nedavno so v bližini Manile otvorili predor, ki se je prav naglo rentiral. Pri vrtnanju so namreč zadeli na zlato žilo, v kateri si obetajo nakopati za več milijonov dolarjev zlata. Sicer so na Filipinih tudi bogata ležišča zlata in srebrne rude, tako da se je Američanom prav dobro obneslo tistih 20 milijonov dolarjev, ki so jih plačali Špancem za ta dragoceni košček zemlje.

Varikatura

Kdo bi se bil mislil: Baldwin s pipo miru »Pridi rjavi brat, vzemi in vlec!«

(Baldwin se je namreč v nasprotju s Churchillom izjavil za sporazum z Indijo.)

Najnovjša atrakcija

V nekem luksemburškem restavrantu so obesili tale napis: Tu vam postreže cesarjev svak (Zubkov!).

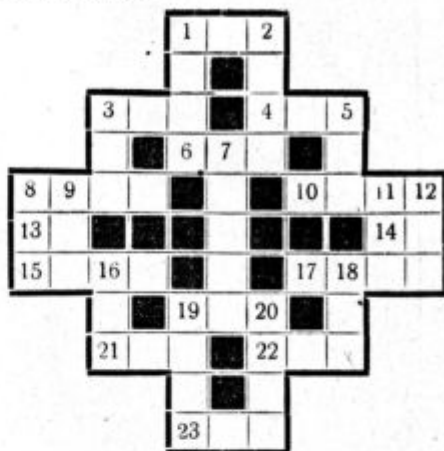
veljati okoliščino, da družini ne gojita med seboj preživahnih stikov, vendar ne moremo prezreti kontakta enega izmed zakoncev z družino drugega. In vendar bi se dalo vprašanje rešiti, saj se rešuje tam, kjer svojci ne ščuvajo moža ali žene in ne kažejo sovražnosti, zaničevanja in nepristopnosti. Nobena družina noče izgubiti svojega »sina« ali svoje »hčere« na nasprotno stran. Tako popustijo ali pa molče ohranijo bon ton in zapečatijo svoje stališče z družabno obliko.

Tu pa smo dospeli na točko, kjer je mogoče povedati, kakšen je lek za vse te ugotovitve. Nekateri ljudje in mnoge družine polagajo veliko važnost na družabno obliko. Male konvencionalnosti in vlijudnosti pospešujejo sporazum. In koliko lepše bi bilo, če bi našel nov družinski član sam pot k pravemu rodbinskemu priključku. Ker pa se ljudje v rodbinskem krogu kažejo nekoliko manj prisiljene kakor sicer, mora občutiti to plat baš novi družinski član. Po krivici! Od njega se zahteva vse kakor od drugih rodbinskih članov, nihče pa ne pomisli na to, da mlado bitje, ali celo morda ne več mladi mož, zrelo dekle ali žena, ki prihaja iz drugega zakona — ne more biti navdušena nad vsem tem, kar je spoznala v novem rodbinskem krogu.

Zato — ohranite družabne oblike in ne zahtevajte preveč skupnosti! Ne preveč rodbinskih praznikov — boljše je nuditi več družabne družnosti. In še nekaj: ne neprestano napadati mladega para, kajti zakon često trpi zaradi tega. Priporočljiva je družabna, konvencionalna podlaga. Novoporočena morata svoje življenje zgraditi sama, morata priti najprej s seboj na jasno, zrasti drug z drugim. »Druga strane« pri tem večinoma škoduje. -E-a-er.

UGANKE IN ZANKE

Križaljka

Vodoravno: 1. del cerkve; 3. zver; 4. kranjska jed; 6. oče; 8. letni čas; 10. domača žival; 13. latinski veznik; 14. egiptski bog; 15. posoda; 17. gorski sistem v Jugoslaviji; 19. število; 21. zlikovec; 22. obšiv; 23. predplačilo. — Navpično: 1. kmetško orodje; 2. padavina; 3. evropska prestolnica; 5. ptič; 7. del leta; 8. hiat; 9. slovenska kinoigralka; 11. štetje; 12. del glave; 16. sorodnik; 18. jugoslovanski otok; 19. ognjenik v Evropi; 20. planina na pobočju Raduhe pri Lučah.

Naloge »Ura« v št. 12. ni rešil nihče.

Tudi topot razpisujemo za pravilno rešitev eno nagrado v obliki slovenske knjige. Rešitve je treba poslati v običajnem roku.

Roman za deco

Odbor za podelitev nagrade 10.000 frankov, ki jih je v ta namen poklonil dnevnik »Quotidien« za najboljši mladinski roman, je enoglasno odlikoval gospo Madeleine Leyjevo za knjigo »L' Enfant dans la forêt«. Pisateljica je Francozinja, ki je stalno živala v okolici Bruslja in poleti v Ardenskem gozdu. L. 1919. je dovršila univerzo belgijske prestolnice in objavila zbirko detinskih pesmi »Petites Voix«.

Knjižne podpore na Danskem

Danska država podpira 825 javnih knjižnic, med njimi 740 po kmečkih okrajih. Skupno število zvezkov, ki jih premorejo, znaša 1.600.000, izposodijo pa se 7.400.000-krat na leto. Založniki dajejo 20 % popusta vsem bibliotekam, ki jih podpira država.

Helaba

Na Madagaskarju biva velikanski pajek, helaba, ki proizvaja zlatobojno svilo, boljše od sviloprejkine. Ima pa to posebnost, da je treba vleči nitko iz zadka. Helabe se devajo v vzporedne predalčke, vsaka zase, ker se drugače med seboj pokoljejo. S prstom jo dregneš v konec zadka in povlečeš iz njega nit, ki jo navijaš na motek ali vitel. Ta motek se vrti in pri tem teče nit iz telesa. Sicer pa se more navijati na talsto cev po več niti obenem iz več živalic, in sicer z nekakim suklijajem dobiti jačje vlakno. Vsak pajek utegne napresti do 12.500 metrov sukanca na mesec, to pa v štirih ali petih obrokih.

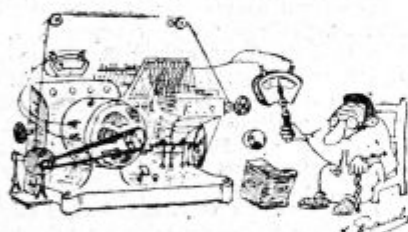
HUMOR V SLIKAH

Nekdaj in sedaj

Skromna večerja v klubu čarovnikov

V letu 1961.
Stara mati plete nogavice

»No, gospa, kako je z vašo zlato ribico?«
»Hvala, je že na nogah.«

»Tudi jaz sem pomagal pri rešitvi prometnega vprašanja.«
»Kako to?«
»Prodal sem svoje kolo.«

»Gospodična Rita, sanjalo se mi je, da sem vas zasnubil. Kaj naj bi to pomenilo?«
»Da imate v sanjah večsi boljše domisleke nego v resnici.«